

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIA
(TRANSVAALSE PROVINSIALE AFDELING)

I 239 Vol. 411 Pg. 23969 - 24033

SAAKNOMMER: CC 482/35

PRETORIA

1988-06-02

DIE STAAT teen :

PATRICK MABUYA BALEKA EN 21
ANDER

VOOR:

SY EDELE REGTER VAN DIJKHORST en
ASSESSOR : MNR. W.F. KRUGEL

NAMENS DIE STAAT:

ADV. P.B. JACOBS
ADV. P. FICK
ADV. H. SMITH

NAMENS DIE VERDEDIGING:

ADV. A. CHASKALSON
ADV. G. BIZOS
ADV. K. TIP
ADV. Z.M. YACCOB
ADV. G.J. MARCUS

TOLK:

MNR. B.S.N. SKOSANA

KLAGTE:

(SIEN AKTE VAN BESKULDIGING)

PLEIT:

AL DIE BESKULDIGDES: ONSKULDIG

KONTRAKTEURS :

LUBBE OPNAMES

COURT RESUMES ON 2 JUNE 1988.

ALFRED STETI SKWEYIYA: d.s.s. (Through Interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: You told his lordship yesterday Mr Skweyiya that meetings were banned or restricted. Were those meetings meetings generally restricted or meetings called by CRADORA and CRADOYA? -- Only in respect of CRADORA and CRADOYA were meetings banned.

Did you yourself attend any meeting on Sunday 25 March 1984? -- No I had gone to the Ciskei, attending some church service there at a place called Middledrift. I only came (10) back late in the afternoon.

When you came back did you yourself see whether there was any trouble in the township? -- I noticed a lot of police vehicles.

Yes. And do you know whether or not there was any violence on that day? -- We were travelling in a Kombi on our way back from the church service so the occupants of the Kombi were being delivered at respective addresses. On delivering the minister who had gone with us a report was made to us by the minister's son ... (20)

Yes, we do not want to hear that report. Was Mr, the late Mr Mathew Goniwe, Mr Mbulelo Goniwe, Mr Madoda Jacobs and Fort Calata, were they detained? -- Yes, on 30 March 1984.

COURT: Is there any relationship between Mbulelo Goniwe and Mathew Goniwe? -- Mathew Goniwe is an uncle to Mbulelo Goniwe.

Is Mbulelo Goniwe much younger then? -- Yes.

MR BIZOS: Did he refer to himself as Goniwe Junior? -- Yes.

And who was Jacobs? -- I know of two Jacobs. Madoda Jacobs is the one who was the head prefect of Lingelihle High School. (30)

Was/....

Was he the one who was detained? -- Yes.

COURT: And was Mbulelo also at school still? -- No he was working.

MR BIZOS: What happened after the detention of these people? -- There was some rioting in the township.

What form did the rioting take? -- The rioting rate increased because of a stabbing incident which had occurred to Sebenzile Jacobs.

COURT: Yes but now was the rioting shouting or was it fist fighting or was it stone throwing or was it .... -- After (10) the stabbing of Sebenzile Jacobs by the nephew of the acting principal Mr Magadu then there was some attacks where petrol bombs were used against certain people in the township.

MR BIZOS: What sort of people? -- Two of those people were community councillors and then one was a teacher, namely Magadu.

COURT: That is now the acting principal? -- Yes.

And before that was there other rioting or was this the first rioting? -- I would not know that except to say that the last thing I knew about what was happening as incidents in (20) the township was when children were being sjambokked. Otherwise what I heard at the minister's house is another thing that I can mention.

Alright but I just want, please listen to the question. Your answer was after the detention there was rioting in the township, it increased because of the stabbing of Sebenzile Jacobs. Now was there then before the stabbing rioting and what was the nature thereof? -- Yes there was rioting during the day of the 25th of March, that is the incident I referred to when I said a report was made. (30)

Yes,/....

Yes, thank you.

MR BIZOS: Now this stabbing of Sebenzile was it a fatal stabbing? -- He was stabbed to death, yes.

COURT: Was he also a young man? -- Yes a scholar.

And he was stabbed by another scholar? -- Yes.

MR BIZOS: Was the person who stabbed him brought to court? -- No he was not brought to court.

Was there a funeral? For Sebenzile? -- Yes on the holy Saturday of the Easter weekend, that is the Saturday of the Easter weekend. If my memory serves me well it could be (10)
21 March. I am sorry April, not March. April.

COURT: Did it take approximately three weeks before he was buried? -- He was stabbed on the Palm Sunday was was about the 14th or the 15th.

MR BIZOS: This damage that you spoke of to the various properties was it before the Palm Sunday on which he was stabbed to death or after? -- No this is between, during the period after the stabbing of this young man on a Sunday and the date of his burial, during that period is when this damage took place. Before his burial. (20)

COURT: Was there any relationship between the Community Councillors and this nephew of the principal, acting principal? -- No I do not know about that, I am not in a position to tell.

MR BIZOS: Was, after the detention of Mr Goniwe and the others who was the person who took a leading role in the affairs of CRADORA? -- The vice chairman to him, namely Gladwell Makhawula.

Was he detained after the detention of Mr Goniwe? -- What happened is the following: his house, that is Makhawula's house, was petrol bombed and another six houses were also petrol bombed. Only after those incidents in May he was (30)

then/....

then detained.

Were any of the persons that petrol bombed Mr Makhawula's house or the houses of others ever identified or detained or was anyone detained in order to try and get information as to who might have done that?

COURT: Well how do you know? Many people were detained I take it.

MR BIZOS: Yes I will drop the question, the last part of the question. Were any persons arrested or identified as being responsible for the attacks on these houses? -- Yes there (10) were certain people who were arrested and who were charged.

COURT: And convicted? -- They were all discharged.

MR BIZOS: After these detentions during May was there any leadership to direct the affairs of CRADORA or CRADOYA? -- There was nobody else because Makhawula was also detained for about three months, therefore there were no other people who could lead the affairs of the two organisations.

And after these people were in detention was there violence in the townships or did things quieten down after their detention? -- The rioting went on because there was a (20) funeral of Mrs Doris Hermans. What happened is the mother to the mayoress, namely Mrs Doris Hermans, passed away and during the funeral procession when she was to be buried there was some stone throwings.

COURT: Was the stone throwing at the funeral procession or from the funeral procession? -- The people who were attending the funeral were being thrown at with stones by some people.

MR BIZOS: How did you personally feel about this sort of behaviour? -- We felt very bad about it because we were earlier trying to get permission to hold meetings through (30)

the/....

the district commandant and the magistrate. Permission was refused. Even after this incident that I have just mentioned of the funeral we again went to speak to the magistrate about permission to hold a meeting which was still refused.

What did you want a meeting for? -- The purpose of the meeting was to try and sort of stop this rioting or reduce the rate of rioting I can put it, and also we wanted to hear from the community what can be done in order to have this problem solved because the police themselves were also to be blamed for the rioting and therefore we wanted to hear what could (10) be said in order to stop that from the part of the police as well.

COURT: When was this funeral? -- I think it was during the second week of May in 1984.

MR BIZOS: And did the boycotting of schools continue whilst Mr Goniwe and the others were in detention? -- Yes.

COURT: When were they released? -- 10 October 1984.

MR BIZOS: Now whilst this situation was present of the leaders of the two organisations in detention and the boycott of the schools going on was a boycott in relation to buying (20) goods in town organised? -- Before this day of 15 June the police started shooting teargas in the township, shooting at innocent people, respect people of the township, and sjambokking them as well. There was therefore a word of mouth which went on to say that we do go to work on 16 June but we do not buy anything. On realising that this was going on, that is the teargassing and sjambokking of the people, we repeated this again from 26 July for a week which is up until 2 August.

ASSESSOR (MR KRUGEL): All this still in 1984? -- That is so. (30)

COURT: /....

COURT: And was the first boycott for a day or was it for more than a day? -- Only for one day.

MR BIZOS: You told us that meetings were restricted for three months. At the end of the three months were meetings allowed to be held or was there a further restriction? -- They were again restricted from 30 June to 30 September.

I want to ask you Mr Skweyiya whether or not this organisation of a boycott, let us take in relation to the boycotting of schools, did your community have any experience of the, of boycotting as a weapon, either at schools or elsewhere from (10) anything that happened nearby? -- What happened is this, on 3 February when the scholars addressed us they said the following that we must persevere on what is happening because of the achievement that was achieved by the coloured scholars who boycotted schools until their teachers who had been dismissed were reinstated, namely the following coloured schools, Humansdorp, Uitenhage, Cradock, as far as Port Elizabeth.

Was any mention made when those boycotts, especially in Humansdorp and Uitenhage, took place? -- This started in January and it was stopped in February in 1984. (20)

And why did it stop in the coloured schools? -- Those teachers who had been dismissed had been reinstated.

And this, later in the year, we will call them briefly a consumer boycott or not buying in the shops and in town, what did you hope to achieve by that? -- The purpose of this was to make the businessmen aware of the situation under which we live in that area and there were some reports that were read from a newspaper, a local newspaper, in the Herald, in which it was said the leader of the Sakekamer Mr Gerber was saying the following, that is he was attacking Mr Goniwe not knowing (30)

him, / . . . .

him, not having met him before, and calling him, saying he is the cause of that kind of a situation. Accusing him of having caused what was happening in the townships. The boycott then was meant that they better call us in to come and find out what was happening so that they can be properly informed about the situation and therefore make them take part in helping to solve the problem that existed in the township.

COURT: And the problem being what? -- The situation problem being that the leaders of the people of the community are being detained, therefore help us having them released. (10)
Secondly the reinstatement of Goniwe. Thirdly Fort was also dismissed and was sitting in jail at that stage. And fourthly we were making a call of the withdrawal of the police from the township.

MR BIZOS: You yourself, were you indifferent to the closing of the schools or were you anxious about it? -- We wanted our children back at school but what worried us is that our children will have to go back to school provided Goniwe was reinstated and while we were still trying to solve that one Fort Calata was also dismissed. (20)

ASSESSOR (MR KRUGEL): So could you please clarify. Are you saying that you the parents now, yourself and the parents, wanted the children back at school provided that Mr Goniwe was reinstated? -- Yes that is so.

MR BIZOS: What was your feeling and insofar as you are able to state the feeling of your community, would the children go back to school unless Mr Goniwe came back? -- No it was quite clear that they will not go back.

You have already told us that Mr Goniwe was released on 10 October 1984. Was Mr Calata and Mbulelo Goniwe also released?/.... (30)

released? -- That is so, yes. But Madoda had been released some two months before the release of these three because there was a charge of public violence pending on which he was charged where he was found not guilty.

Was that the headboy of the school? -- Yes.

And had, by the time of Mr Goniwe's release had the prohibition against meetings expired? -- Yes it had expired and it was not renewed.

Yes. And were there, was there a meeting or meetings to welcome them back after their detention? -- Yes quite so. (10)

Did you attend any of these meetings? I do not want you to tell his lordship what you heard, did you personally attend any of these meetings? -- Yes.

COURT: Was there a meeting or meetings to welcome them back? -- A meeting which was held somewhere about 15 October 1984.

MR BIZOS: Yes. Did you attend a meeting on 1 December 1984? -- If you could just remind me what kind of meeting it was.

Well did you have any trouble about the beerhall in your community? -- The beerhall was opened on 1 December 1984 and we then had a meeting during that same week during which the (20) beerhall was opened. It was at this meeting where the community made it clear that they do not approve of this beerhall.

COURT: Was it a new thing or was it reopened? -- Since it was burned in 1980 it was for the first time here in December 1984 that it was again reopened, or restarted. The feeling here from the parents was that there are many of their children who were stabbed during the operation of the previous beerhall and therefore they cannot stand this other beerhall that is being reopened again. And their other complaint was that people are desperately trying to find houses and the first thing that (30)

is/.....

is being put forward is a beerhall, like it happened before with the old beerhall. People were first introduced to a beerhall than anything else.

Whose beerhall was this, who was going to run it? -- A person called Mr Hume. I do not know exactly where he comes from but if I was to guess he is somewhere in Willowmore.

COURT: Was it a private thing? -- Yes.

C.1410 MR BIZOS: Is he a black or a white? -- He is a white.

Could, was there any discussion at the meeting as to whether whites can conduct businesses in the township? -- (10) That we did not even discuss. We just rejected the beerhall as a beerhall.

Now did the scholars go back to school in the beginning of 1985? -- No.

Why not? -- The two teachers Goniwe and Fort have not yet been reinstated. Secondly there is not yet an SRC that they wanted.

Was there a COSAS presence in Cradock? -- We only read about the interim committee of COSAS at this reception meeting after the release of Goniwe and the others from detention, (20) that there was an interim committee of COSAS.

COURT: You heard of it? -- We read about that from a newspaper.

But why at this meeting? -- What happened is we had read from newspapers not very long before this reception meeting of these who were released from detention and at this meeting it was then explained that there is an interim committee of COSAS in Cradock which had been started some time in October.

MR BIZOS: In the meantime the UDF, did that have a presence in Cradock? -- During which period now? I am not clear.

Well let us start with 1984.

(30)

COURT:/.....

COURT: Why not 1983?

MR BIZOS: - Well 1983, yes. In 1983 was there any UDF presence there, did people from the UDF come there? -- No there was no person who came there who was a member of UDF.

And in 1984 did anyone come there? -- No.

Did Dr Boesak ever come to Cradock in 1984? -- I heard about that. I was at work, I only heard that he was in the township but I was not there myself. It was some time in August 1984.

And what about 1985, did you try to get people from (10) the UDF there in 1985? -- No not as CRADORA. I cannot recall that.

And ... -- I have just forgotten something which I now remember. In February we were to stage a launching of CRADORA. It is when they were invited, I was making a mistake, yes they were invited then.

COURT: In 1985? -- Yes in 1985.

And did they come? -- No they did not.

MR BIZOS: Was there any reason why they did not come? -- The rally which was to be held was stopped by the magistrate (20) of Cradock. It was banned.

Were any steps taken during the beginning of 1985 to try and see the authorities, to persuade them to reinstate Mr Goniwe and Mr Calata? -- Yes we had two meetings with the Deputy Minister of Education and Training. And had many meetings with Mr Merbold who was a regional director.

To what end? -- With no good result.

During February were there riots in your community?

COURT: 1985?

MR BIZOS: 1985. -- Yes from the 3rd and some few days (30) after/....

after the 3rd.

Was one Thozi, T-h-o-z-i, killed during these ...

COURT: Is that the surname?

MR BIZOS: I have it as a, I beg your pardon it is Skweyiya.

-- Thozi Skweyiya is the surname.

COURT: A relative of yours? -- That is my brother's son.

Was he killed? -- He was shot, yes.

MR BIZOS: Was there a funeral? -- Yes a funeral with some restrictions.

Did you attend the funeral? -- Yes.

(10)

Did anyone speak at this funeral? -- We invited Reverend Chris Nissen from Graaff-Reinet and also Mr Goniwe, Fort Calata and Mbulelo were speakers at this funeral.

Did any of these speakers refer to the violence that was taking place in your community during this funeral? -- The four of them yes, including Reverend Nissen. They were appealing to the people to avoid violence.

COURT: What was the date of this funeral? -- It was in February. He was shot on the 3rd. It could have been during the second week of February.

(20)

MR BIZOS: I have it as the 11th my lord, I think it is a matter of record. This, was there any violence either during or after this funeral? -- There was no violence at all during that funeral and even after the funeral because we make requests to the police as well, for instance the police were present there but keeping a low profile. So during the day there was no violence at all. Violence only erupted during the course of the following week or some time after the funeral. Let me correct this. There was some violence after he had been killed, that is after the killing of Thozi. Before his

(30)

funeral/....

funeral there was some violence.

COURT: When you speak of violence what do you mean? -- Burning of vehicles, stoning of the houses, killing of the people, etcetera.

MR BIZOS: At any of the meetings that you attended, of CRADOYA or CRADORA did any office bearer, any other invited speaker, anyone else at the meeting ever advocate or encourage people to use violence or incite them to use violence? -- No.

At the end of 1984 did you as a member of your community, or your community as a whole, have any expectation of the (10) reinstatement of Mr Goniwe? -- Yes we had high hopes of that because we had sent representatives from CRADORA, CRADOYA, the clergymen and the womens organisations to go and speak to Mr Merbold. I am sorry we were invited by Mr Merbold to meet with him at the town hall so these bodies went to see him at the town hall where he said there is a chance of him being reinstated and therefore advised that he must reapply.

Do you know whether the late Mr Goniwe reapplied? -- Yes he applied. Him and Fort Calata both applied.

Did your community go any further than the local direc- (20) tor, did they go higher up to make any representations that you know of?

COURT: Are we now walking backwards? I thought we had already had the Minister, the Deputy Minister in between? Are you covering that ground again?

MR BIZOS: Yes the witness did mention it in passing. I am sorry my lord I will cancel the question. After the meeting with the local director and the Minister did a reply come? -- This man Merbold was treating us like children, treating us like people who do not understand, do not have brains (30)

to/....

to use, treating us like monkeys. That is why we went to see the Minister.

And was a reply received? -- Yes there was a reply with a regret that they are not being accepted.

When did this information become available? -- During the funeral of Thози Skweyiya a report was made to me by Goniwe about the reply and just prior to that Mr Makhawula had gone to see Mr De Beer in Cape Town about that issue at which they still promised that these people are standing a good chance knowing that they have already sent a telegram in which (10) they regretted the applicants.

How did the pupils or students at the schools react to the unsuccessful application for reinstatement? -- During this time the children were not at school at all. It was only in April when Mr De Beer invited us as a delegation of four people when he spoke to Mr Makhawula by phone ...

COURT: Was this now 1985? -- This is in 1985, yes.

Yes? -- So we had to go and see him in Cape Town.

MR BIZOS: Who were the four? -- Makhawula, the president of CRADORA now, myself, Sipho Mpabana, Mzimkhulu Zenzile, he is (20) an executive member of CRADORA. The fifth person whom we found in Cape Town, who was in Cape Town then, was Wilson Soci.

And did you make representations at this meeting? -- Yes we made representations on behalf of Goniwe on which it was said by De Beer that they had closed the case of Goniwe but because of the representations that were made by us they are deciding to reopen his case. They would like to see him, Goniwe, in Cradock.

COURT: Would they like to speak to him in Cradock or would they like to see him reinstated in Cradock? -- The impression (30) that/....

that was created to us was that they wanted to go and speak to him in Cradock.

MR BIZOS: Did you return to Cradock? -- Yes.

Did you have a, did you meet the executive of CRADORA?
-- We met the executive of CRADORA where Goniwe said look I want to say this that the children must go back to school, that is my suggestion to the meeting.

Can you remember anything else that he said about the boycott and for how long it had lasted? -- Yes he said the people supported him enough. In fact he was opposing the (10)
boycott of the schools since 1984. According to him he wanted the children to go back to school.

And how did the others at the meeting feel about this proposal of the late Mr Mathew Goniwe? -- They supported him, saying it is now quite clear to them as well that it would appear that teachers are becoming estranged to their community.

The teachers that were at the school, the ones that still had posts? -- Yes those that still had posts were estranged to the community.

Did the people present at this meeting accept Mr (20)
Goniwe's suggestion?

COURT: Well he has already said they supported him so I take it they accepted that they wanted the children back to school.

MR BIZOS: As a result of the decision at this meeting was a public meeting called? -- Yes we asked Mr De Beer to get permission on our behalf which he did and as a result we had a public meeting which was held on the Easter Monday. Because there was a banning order banning all the meetings on 29 March 1985.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Was that the Easter Monday? -- Yes. (30)

COURT:/....

COURT: But you got permission for this? -- Yes. We got permission for that.

COURT ADJOURNS FOR TEA. COURT RESUMES.

ALFRED STETI SKWEYIYA: d.s.s. (Through Interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: Did you go to the meeting on the Easter Monday Mr Skweyiya? -- Yes.

Was the meeting well attended? -- Yes quite well.

Did anyone speak to the people there assembled? -- Yes there were speakers.

Was Mr Goniwe one of them? -- Yes.

(10)

What did he say? -- He expressed his views to the people there that he feels that the children must go back to school.

How was that received by the audience? -- The community was not happy about him saying that but then said well they can go back to school but we are not going to leave this like that, that is your case is not going to be left as it is.

Was there a decision at this meeting whether the children should go back to school or not? -- There was a decision that was taken there, namely that the children must go back to school.

(20)

Was a date fixed for that? -- Yes what was said was the next Monday is the day for the children to go back to school.

Do you remember what that date was? -- I do not quite remember, it could have been the 21st but I am not sure of the date.

COURT: Of April 1985? -- That is so.

MR BIZOS: I believe the calendar will show that Easter Monday was the 8th, 8 April. If Easter Monday was the 8th what would the date have been on which the children were asked to go back to school, do you recall? -- Then it would be the 15th.

(30)

Yes./....

Yes. And did the children go back to school on the 15th?

-- Yes.

COURT: They had now been out of school for? -- About fifteen months.

MR BIZOS: Did Mr De Beer come to Cradock? -- He came there, accompanied by the Sakekamer and not saying a thing about what he had said his intention being to see Goniwe.

And did all the children respond to go back to school?
-- What happened is the following, the Sunday of the 14th, that is the date before they go back to school, the Monday (10) which was the 15th, the beerhall was damaged and set alight and some liquor was taken from there and some of the children who were supposed to have gone back to school the Monday were drunk in the streets and they were hit by Mr Goniwe, asking them why are they not at school.

COURT: On a Sunday? -- No the drunkenness took place on a Monday which is the day of reporting back to school.

MR BIZOS: And did the situation return to complete normality or did some people continue boycotting the school? -- The children went back to school and they attended the school. (20)

COURT: Did it last? -- Yes. It lasted until the killing of Goniwe and the others, then as a result thereof the children never went back to school again.

Till when? -- Until they went back in January 1987.

MR BIZOS: Do you remember the date when the body of Mr Goniwe and Mr Calata was found, or the bodies were found? -- They left on the 27th for Port Elizabeth ...

COURT: July? -- 27 June 1985 they left for Port Elizabeth. On 29 June we found the bodies of Sparrow Mkhonto and Sicelo Mhlawuli at the government mortuary. (30)

ASSESSOR (MR KRUGEL): Please repeat the second name? --
Sicelo, S-i-c-e-l-o, the surname is Mhlawuli, M-h-l-a-w-u-l-i.
These two bodies were found at New Brighton police station.
I identified the two bodies.

COURT: New Brighton, is that Port Elizabeth? -- Yes.

MR BIZOS: Thank you my lord I have no further questions.

ASSESSOR (MR KRUGEL): The question was whether the witness remembers when the bodies of Goniwe and Calata were found. The reply was that two bodies were found, Sparrow Mkhonto and Sicelo Mhlawuli and that he identified the bodies. I do (10)
not think we have got the reply to the question yet.

MR BIZOS: I am sorry. And Mr Goniwe? -- This was found on a Tuesday.

COURT: On a Tuesday in what year? -- The 29th was on a Saturday. This was in July 1985.

MR BIZOS: Would that be the Tuesday after 29 July? -- Yes.

Thank you my lord I have no further questions.

COURT: And Calata as well? -- Yes.

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: Dankie, edele. Jy het vir die hof gesê dat hierso wat die biersaal afgebrand het en hulle dit gesloop het was die kinders die volgende dag dronk (20)
gewees in die strate en hulle is geslaan deur Goniwe. Het jy dit gesien?

HOF: Dit gesloop het?

MNR JACOBS: Nie gesloop het nie, beroof het of die drank daaruit weggedra het. Toe die volgende dag het mnr Goniwe die kinders in die straat gekry, dronk, hy het hulle geslaan en gevra hoekom hulle nie by die skool is nie. Het jy dit gesien? Was jy teenwoordig? -- Nee, ek was nie by nie.

Was jy by en gesien dat dit kinders is wat die biersaal (30
afgebrand / ..

afgebrand het en kinders is wat die biersaal se drank daar uitgedra het? -- Ek het nie gesê dit is die kinders wat dit beskadig het nie. Ek het gesê die biersaal is beskadig, drank is weggeneem, mense was dronk gewees, die kinders word gevind hulle is dronk. Ek het nooit gesê dat dit die kinders is wat dit beskadig het nie.

Het jy gesien dat mense die drank wegdra uit die biersaal uit en dit aan die brand steek? -- Ons is uit die kerk uit daardie aand en sien toe dat die mense besig was om kiste weg te dra van drank. Dit het gewissel van ouers, kinders en (10 ouerige mense en jongerige mense wat dit gedoen het.

Nou kan ons 'n paar punte net eers duidelik kry voor ons werklik op die kern van die saak ingaan. Het u enige van CRADORA se bestuursvergaderings bygewoon? -- Vergaderings waar?

Ek weet nie. CRADORA se vergaderings, waar hulle dit gehou het in Cradock. Hulle komiteevergaderings. -- Ek het hier vir die hof gesê dat ek een van die vergaderings van die bestuurskomitee bygewoon het, dit is toe die komitee teruggekom het waar hulle mnr Merbold gaan sien het.

En was dit in 1985? -- Toe hulle hom vir die eerste (20 keer gaan sien het was dit in Desembermaand 1983.

En was dit die enigste komiteevergadering van CRADORA wat jy bygewoon het? -- Ek sal nie nou kan onthou nie, maar die laaste ene wat ek bygewoon het is die ene waar daar 'n besluit geneem was dat die boikot gesteek moet word.

Het jy twee van hulle vergaderings bygewoon? -- Ek onthou op die huidige oomblik net van die twee.

Jy sal mos nou weet as jy ander komiteevergaderings bygewoon het? -- Na Goniwe se ontslag by die skool het ek baie vergaderings bygewoon.

(30

Komiteevergaderings? -- Ek praat van vergaderings wat ek bygewoon het wat eintlik die leiers van die dorp betrek het en die landdroste van Cradock. Nou ja, ek sal nie al die vergaderings kan onthou nie.

Meneer, dit is mos nou nie...

HOF: U moet asseblief nou mooi luister na die vraag. Ons praat nou van bestuursvergaderings van CRADORA. -- Ja, ek verstaan dit goed.

MNR JACOBS: Maar as jy nou met die landdros van die dorp en met die leiers van die dorp vergaderings hou dan is dit (10 nie meer komiteevergaderings van CRADORA wat jy bygewoon het nie? -- Verstaan my so: wat ek daarby bedoel is ek het nie by my n dagboek gehou waarop ek nou kan naslaan en vir u kan sê hoeveel vergaderings van die bestuurskomitee van CRADORA het ek bygewoon en hoeveel vergaderings ek bygewoon het saam met die landdros of hoeveel vergaderings ek bygewoon het met die leiers in die dorp van Cradock nie.

Jy kan net van twee onthou? -- Op die huidige oomblik.

Jy was nie self op die bestuur, op die komitee van CRADORA nie? -- Nee. (20

Het jy enige van die vergaderings van die bestuur van CRADOYA bygewoon? -- Ja, ek het.

Wanneer was dit gewees en hoekom? -- Ek was een van die mense wat teenwoordig was met die stigting van hierdie organisasie. Ek was ook by die dag, dit wil sê van die stigting waar daar lede gekies was teenwoordig. En ek het ook die vergaderings bygewoon waar hulle verslag gedoen het. Dit was gedurende Oktobermaand wat ek toe opgehou het om vergaderings by te woon van hierdie liggaam want dit was vir my duidelik gewees dat dit nou in staat was om sy dinge self te doen. (30

HOF: Oktober 1983? -- Ja.

MNR JACOBS: Kom ons dan duidelikheid kry. Die dag toe die komitee gekies is, dit was 'n massavergadering is dit nie? -- Ja.

En die verslagvergaderings wat gehou is was ook massavergaderings? -- Voor enige massavergadering gehou word daar is altyd 'n bestuurskomiteevergadering wat gehou word.

Is dit op dieselfde dag van die massavergaderings? -- Nee.

Ek praat nou net.. Jy is baie moedswillig. Jy antwoord(10 nie die vrae elke keer nie. Stem jy saam dat die verslagvergaderings was massavergaderings wat gehou was. -- Kyk, die verslag wat gemaak word by 'n massavergadering word gedoen deur die bestuurskomitee wat alreeds vergader het en dit voorberei het, voordat dit hier gelewer word by hierdie massavergadering.

Goed, nou wat het jy nou bygewoon, die bestuur se vergadering of die massavergadering waar verslag gedoen is? -- Ek het alreeds gesê dat ek die bestuurskomiteevergaderings bygewoon het en ook die massavergadering. (20

Nou goed, watter verslagvergaderings was gehou deur CRADOYA tot Oktobermaand 1983? -- Ek het hier vir die hof gesê van vier soorte komitees wat bestaan het. Elke een moes 'n verslag gedoen het hoe die komitee vorder in daardie tak waar hulle moet uitvoer, by musiek, sport of wat ookal, hulle moet vir ons kom sê wat het hulle ingevorder daar indien daar enige invorderings was. Dit is daardie tipe verslagvergaderings wat ek van praat.

Goed, is dit reg of verkeerd dat solank hierdie komitees nog opgetree het en kom verslag doen het, het CRADOYA nog (30

nie bestaan nie. Dit is later wat CRADOYA ontstaan het en gekies is en die komitees ingelyf is by CRADOYA se bestuur? -- Wat die eerste gedeelte van u vraag betref dit is korrek dat die komitees bestaan het voor CRADOYA maar nogtans na CRADOYA gestig was daardie komitees het nog bestaan as 'n gedeelte van CRADOYA.

Wanneer is CRADOYA amptelik gestig, kan jy vir ons sê? -- Dit was 'n vergadering wat gehou is in Augustus 1983.

Is daar op daardie vergadering in Augustus 1983 toe die hele bestuur van CRADOYA gekies? -- Ja. (10

Was jy verkies op die bestuur van CRADOYA? -- Maar CRADOYA het nog nie bestaan nie. Dit was die eerste verkiesings wat gehou word by hierdie vergadering wat u van praat.

Ek praat nie van 'n vergadering nie. -- Waarvan praat u dan?

HOF: Die vraag is, was u verkies op CRADOYA se bestuur? -- Nee.

MNR JACOBS: Wat het jy bedoel toe jy nou vir my gesê het dit was die eerste vergadering wat gehou was. Na watse vergadering het jy verwys? -- Ek bedoel dit was in Augustusmaand (20 waar daar besluit is dat hierdie organisasie wat vandag gestig word by hierdie vergadering sal bekendstaan as CRADOYA. Dat hy die naam gekry het, wat die naam van die organisasie gaan wees.

Nou weet jy of CRADOYA met UDF geaffiliër het? -- Ek het daarvan gehoor ja, maar dit het gebeur in daardie tyd wat ek nie meer vergaderings van CRADOYA bygewoon het nie.

So uit persoonlike kennis weet jy nie hoe dit gekom het dat hulle geaffiliër het en wat daar gebeur het nie? -- Ja, dit is reg, behalwe net om daarvan te hoor dat hulle ook (30 geaffiliër / ..

geaffiliëer het.

Het jy kennis gedra of daar 'n organisasie van onderwysers gestig was? -- Ek weet daarvan.

Wat was die naam van hierdie organisasie? -- Ek weet nie ek dink dit is 'n afkorting van die naam, maar hulle sê dit is ATASA.

HOF: ATASA? -- ATASA, ja.

MNR JACOBS: Is dit nie genoem GRAVU nie? -- Wat, GRAVU?

HOF: Seker met 'n "C" en nie 'n "G" nie, anders land u in Graaff-Reinet. (10)

MNR JACOBS: CRAVU - ken jy so 'n organisasie? -- Ek het nog nooit van so 'n organisasie gehoor nie.

Was daar 'n vroue-organisasie in Cradock gewees? -- Ja.

Wat was sy naam gewees? -- CRAWO.

HOF: CRAWO? -- Ja.

MNR JACOBS: Was hulle geaffiliëer by UDF? -- Nee.

Nou het jy enige vergaderings van UDF se streek bygewoon op enige stadium? -- Nee.

Nou voordat CRADORA gestig is het jy vir die hof gesê julle het reekse vergaderings gehou, elke week 'n vergadering. (20)
Was dit openbare vergaderings of was dit net 'n groep mense wat bymekaar gekom het elke week. -- Voor die stigting van CRADORA of CRADORA?

CRADORA. -- Die inwoners was die mense wat daardie vergaderings bygewoon het. Net die ouers wat in staat was om die vergaderings by te woon het dit bygewoon.

Laat ons dit nou duidelik kry, was dit nou openbare vergaderings? -- Ja.

Elke keer? -- Ja.

En jy is seker daarvan dit is nie net 'n groep wat (30

elke / ..

elke keer weer vergadering het, net 'n groepie mense nie? --
Ja-nee, dit is nie so nie, ek is seker.

Het daar enige liggaam bestaan wat elke week hierdie vergaderings georganiseer het? -- Nee, ek het vroeër hier vir die hof gesê dat dit was die vergadering daar wat besluit het op die volgende vergadering, byvoorbeeld wanneer dit sou wees en wat is die vergaderplek.

Het julle op enige stadium voordat CRADORA tot stand gekom het 'n tussentydse of tydelike komitee, 'n "interim committee" of wat jy hom ookal wil noem, gestig om te organiseer vir die stigting van CRADORA? -- Nee.

Nooit so 'n interim komitee bestaan nie? -- Nee.

As daar een bestaan het sou jy daarvan geweet het? --
Definitief, ja.

Jy het gister ook vir die hof in jou getuienis gesê dat jy onthou dat die eerste vergadering was op 21 Augustus 1983 en jy kan die datum goed onthou omdat jy of julle kwaad was. -- Ja.

Is dit nie so dat hierdie vergadering was op 25 Augustus 1983 en nie op 21 Augustus 1983 nie? (20

HOF: Wel, 23 het u eers genoem, as ek reg onthou. Is dit die eerste datum wat u netnou genoem het, was die 23ste of het ek verkeerd afgeskryf?

MNR JACOBS: Ek het gister die datum...

HOF: Nee, mnr Jacobs, twee sinne gelede het u 'n datum genoem. Watter datum het u toe genoem?

MNR JACOBS: Ek het die 21ste..

HOF: Jammer, ek het u verkeerd gehoor. Ja?

MNR JACOBS: 21 Augustus 1983, is dit verkeerde datum. Die stigting van CRADORA, die vergadering waar julle die (30
eerste / ..

eerste keer bymekaar gekom het was op 25 Augustus.

MR BIZOS: According to this - I have got this note. He was asked when, he said this was on 25/08/85. This is a note of the evidence-in-chief of the witness. Why? Because we were cross. I think Mr Jacobs' note may be wrong about the 21st.

COURT: You may be wrong about the 1985.

MR BIZOS: No, that is misreading, it is 1983 - the 3 and the 5. So it may look as if it is going to be by common mistake all round.

COURT: 25/08/83 - we were cross.

(10)

MNR JACOBS: Dan is my nota verkeerd. Ek is jammer.

MR BIZOS: And whilst we interrupted, I have a note from someone who knows that ATASA actually stands for the African Teachers Association of South Africa, which is the employee organisation of the Department of Education and Training and it never affiliated with the UDF.

COURT: They were affiliated?

MR BIZOS: They were not affiliated with the UDF. It is the official employee organisation of the Department.

MNR JACOBS: Nou kan u vir die hof sê, u het gesê dat daar (20 was in 1983 'n aantal nuwe huise gebou vir die eerste keer na baie jare. -- Dit is so.

Nou hierdie projek van nuwe huise wat gebou is, wanneer het dit 'n aanvang geneem en wanneer was die huis klaargebou? -- Wanneer die projek begin het weet ons nie, maar wat ons in belang gestel het was die huise wat beskikbaar word dat die mense behuising kan kry.

Ag, meneer, hoe kan jy nou vir die hof vertel jy weet nie wanneer dit 'n aanvang geneem het nie. Het jy dan nie gewerk by die administrasieraad wat soveel kennis het, wat (30

jy gister vir die hof gesê het oor die kostes en die huur en al daardie goed, omdat jy grootboekklerek was nie? So dan moet jy mos weet wanneer is hierdie projek aangepak en deur wie ook? -- Ek is 'n "ledger" klerk. Ek werk met huise wat bestaan, ek werk nie met huise wat nog beplan word om opgerig te word nie.

HOF: Ek het dan gedink u het gister vir ons 'n tyd gegee, 'n maand gegee wanneer die huise opgerig is? -- Dit is tussen Julie en Augustusmaand.

MNR JACOBS: Het jy een van daardie huise gaan bewoon? -- (10 Nee, ek het 'n huis.

Wat was jou inkomste gewees daardie tyd in 1983? -- Waar, by my werksplek?

Ja. -- R205.

En as predikant? -- As?

Predikant? -- Ons word nie daarvoor betaal nie.

Het jy ander inkomstes gehad behalwe die R205? -- Wat is die vraag?

Ander inkomste gehad behalwe die R205? -- Nee.

Wat was die inkomstes van onderwysers gedurende 1983? (20 -- Ek weet nie ten opsigte van almal nie, maar daar was van hulle wat R500, R600 tot R800 verdien het.

Is dit nou onderwysers wat van daardie nuwe huise betrek het? -- Die meeste van hulle ja, die verpleegsters ook.

En die verpleegsters, wat was hulle inkomste? -- Ek weet nie.

HOF: Het hulle daarheen getrek omdat dit beter huise was of het hulle daarheen getrek omdat hulle nie huise gehad het nie? -- Hulle het nie huise gehad nie.

MNR JACOBS: Nou as grootboekklerek was dit nie jou taak om (30

vas te stel wat is die verpleegsters se inkomstes, om te sien watse huur moes hulle betaal nie? -- Die enigste persoon van wie jy geweet het wat sy inkomste is, is die ene aan wie alreeds 'n huis toegeken is. En die mense wat ons nou van praat is mense wat nog aansoek doen om toegestaan te word vir huise, so ek sal nie weet nie.

So hierdie mense wat hierdie vergadering belê het, hierdie eerste vergadering toe julle so kwaad was, was dit nie mense wat reeds in die nuwe huise gewoon het nie. -- Daar was 'n aankondiging gemaak by die kantoor dat voorkeur sal gegee word aan onderwysers, verpleegsters en ander professionele mense. Nou ja, dit is baie maklik vir daardie mense om 'n huis toegeken te word. Op 'n dag kan daardie persoon 'n huis toegeken word as die aansoek daar deurgebring word.

Nou antwoord maar net my vraag. Is dit dan reg, dit is die mense wat hierdie vergadering belê het en julle wat so kwaad was, was toe nie onderwysers en verpleegsters wat in daardie nuwe huise gewoon het nie? -- Die verpleegsters ja, maar daar is al 'n paar van die onderwysers wat alreeds die huise bewoon. (20

Van die onderwysers wat die vergadering belê het? -- Hulle is presies die mense.

En wie is hierdie onderwysers en verpleegsters dan wat hierdie vergadering belê het? -- Ek het alreeds gesê dat die vergadering deur die onderwysers belê was.

Nie verpleegsters ook nie? -- Ek sê die vergadering is belê deur die onderwysers. Die verpleegsters stel belang in hierdie vergadering.

Ja, meneer, is dit nou reg dat die verpleegsters het nie hierdie vergadering saam met die onderwysers belê nie. (30

Dit is 'n maklike vraag, ja of nee? -- Kyk, ek wil hierdie ding vir u so verduidelik. Hierdie ding word bespreek in die lokasie dat die verpleegsters en onderwysers word hoog geplaas omdat hulle 'n sekere tipe werk doen wat gelykstaan. Ek sê toe die mense wat die vergadering belê het is die onderwysers wat alreeds huise toegeken was, wat die huise bewoon.

Met uitsluiting van die verpleegsters? -- Waar, dat hulle nie die vergadering bygewoon het nie?

Los dit daar. Ek het jou nou 'n paar keer gevra en jy wil blykbaar nie antwoord nie. (10)

HOF: Ek dink die antwoord was baie duidelik. Ek weet nie waarom u aanhou vra nie. Die onderwysers het die vergadering belê, punt. Die verpleegsters het belang gestel en opgedaag, punt. 'n Paar vraegelede het u al die antwoord gehad.

MNR JACOBS: Wat was die doel van hierdie vergadering gewees wat die onderwysers belê het? -- Dit is die rede van die onderwysers om die vergadering te belê. Hulle het al in die huise ingetrek, hulle weet nou presies wat die koste is van die huur van daardie huise. Hulle voel dit is te hoog. Daar was alreeds klagtes gewees oor die huur daar in die lokasie (20 so die onderwysers besluit: nou ja, ons moet die ding bespreek met ander mense voor ander mense hier inkom dat hulle weet presies is dit waarin hulle gaan intrek. Dit was die rede waarom die vergadering belê was.

En wie was die onderwysers wat hierdie vergadering georganiseer en belê het? -- Wil u die name hê?

Ja. -- Mbotya, Dakuse, Ngongqoza, mej Maki.

Goniwe en Calata? -- Goniwe bly by sy ouers se huis. Hy het geen vergadering belê nie.

En Calata? -- Hy bly ook by sy ouers se huis. (30)

Nou hoekom het julle dan ook hierdie vergadering bygewoon of was hulle nie daar nie? -- Kyk, hier word nou 'n beroep gemaak, skoolkinders word gestuur na huise dat ons by die kerk moet aandoen vir hierdie vergadering. En dit is die beroep wat hulle nou roep om na die kerk toe te gaan, hulle antwoord toe daarop deur kerk toe te gaan soos almal.

Nou jy het mos nie belang by daardie huise nie, wat het gemaak dat jy daardie vergadering gaan bywoon? -- Die inwoners van Cradock word genooi na daardie saal toe. Ek is een van die inwoners dus het ek dit bygewoon. (10)

Maar jy het mos geweet daardie vergadering gaan handel oor hierdie nuwe huise en wat daar aangaan? -- Het ek geweet of nie, ek sal nog gaan na die vergadering toe want dit het te doene met my bly in daardie lokasie as 'n inwoner. Dit raak my.

Nou hoekom was julle so kwaad gewees toe julle hierdie vergadering gehou het? -- Ons is nou nog kwaad terwyl ek hier staan. Ek het al vir die hof hier gesê wat die redes was wat gebeur het in daardie lokasie, wat dit veroorsaak het.

Ek kan my nie herinner dat jy die redes vir die hof (20 gesê het, dat julle so kwaad was op daardie vergadering nie? -- Die redes is daar aangevoer dat daardie huur is te hoog, die inkomste is laag. Dit was toe bekend gemaak by daardie vergaderings dat mense kry dit moeilik om die huur te kan betaal van die ou huise, as gevolg van die feit dat daar baie lae inkomste is vir die mense en dat daar werklose mense was. Wat ons kwaad maak daar is sekere mense wat beskrywe word as verteenwoordigers van die inwoners daar. Dié kan niks sê daaromtrent nie, niks wat hulle eintlik sê wat ten gunste is van hierdie omstandighede wat die mense ondervind. (30

Wie is die verteenwoordigers van die inwoners waarna jy nou verwys wat daar was? -- Die lede van die dorpsraad.

Op hierdie vergadering wie was geblameer vir hierdie toestand dat die huur so hoog is? -- Lingelihle se dorpsraad was blameer.

Nou jy as 'n grootboekklerek het geweet die kostes gaan gedurig op, daar is verhogings vir mense wat werk by die dorpsraad. -- Ek is daarvan bewus dat dinge word duurder. Dit is net soos hierdie inkomste van ons wat ons gekry het, die beloning wat nooit verhoog was nie. (10

So jy het geweet die kostes word meer. Het jy geweet as die persoon verantwoordelik vir die verhuring van hierdie mense soos ek aflei van jou getuienis, op hierdie glyskaal hoeveel is vir belasting en hoeveel was werklik huur. As ek nou noem belasting is dit diensfooie, elektrisiteit, water en enige ander diens, rioolverwydering, asverwydering en al daardie goed. Kan jy vir die hof sê hoeveel was die huur gewees en hoeveel van die res was fooie? -- U is heeltemal reg, die huur self is nie so hoog nie want dit R3,08, maar hierdie ander gelde wat ons moes betaal, die ander fooie (20 in daardie tyd wat ons nog net een munisipaliteit gehad het dié kon nie verhoog word nie want die besighede daar in die dorp se belasting het hierdie verhogings vermy omdat hulle betaal het vir wat ookal moet bygetel word vir ons.

Ja, ek verstaan nou nie. Hoe moes hulle betaal het? -- Kyk, in die tyd van die Cradock munisipaliteit, ons huur - die huur van ons was laag gewees want hy het geweet wat gedoen moet word. Hulle het daarvoor betaal en hulle was daarom bewus van ons inkomste wat laag was, dus het hulle toe gesien dat ons huur so laag as moontlik gehou moet word. In kort, (30

die taksasies was hoog gewees by besighede in voorbereiding van ons belasting hier, dat ons nie veel moet betaal nie. Nou staan ons op ons eie. Ons moet nou toesien om alles te kan dek moet die huurgelde verhoog word, met ander woorde die plek word nou net bestuur op ons huurgelde terwyl ons self nie geld het nie.

Nou hoekom was die raadslede vir daardie toestand verantwoordelik gehou op hierdie vergadering? -- Kyk, die raadslede is daarvan bewus wat die mense se probleme is en hoe moeilik dit is vir die mense. Nogtans het hulle daarvoor (10 gaan stem dat die huur soveel moet wees.

Was dit daar op hierdie vergadering gesê dat die raadslede is besig om julle mense te onderdruk? -- Ons het nie veel ag geslaan op die raadslede nie, ons het eintlik nie veel van hulle gedink nie. Ons het hulle tevore al soos poppies beskou want ons weet hulle is nie mense wat besluit nie. Dit is die mense bokant hulle wat hierdie besluite neem. Hulle is self nie effektief nie.

En dit was ook op hierdie vergadering gesê dat hulle is poppe wat nie besluite kan neem nie? -- Ons sê dit van (20 lankal af, dit is nie 'n nuwe ding nie.

K1411

En daar is gesê hulle onderdruk die mense? -- Nee, ons het nie gesê dat hulle die mense onderdruk nie. Ons het gesê hulle is behulpsaam om hierdie moeilike toestande te veroorsaak.

Is dit nie gesê dat hulle behulpsaam is om julle te onderdruk deur hierdie toestande te veroorsaak nie? -- Kyk, ons gee nie om vir daardie mense dat niemand van hulle bestaan weet nie, maar ons weet saam met wie praat ons indien ons enige iets sê, op wie dit gemik is. Nie op hulle nie. (30

En is hulle beskou as die vyand van die swart mense in Cradock? -- Nee, hulle is mos net poppe. Hoe kan hulle vyande wees?

Omdat hulle met die blanke regering deel van die vyand is. -- Ons praat nie van rasse hier, wit of swart nie, ons praat van die poppe wat hulle is wat net daar staan as poppe en die rasse speel nie 'n rol daarin nie. Ons kry hulle jammer.

Het jy geweet voor CRADORA gestig is, behalwe vir wat jy op die vergaderings gehoor het, wat hulle werklike doel (10 is en hulle doelstellings is? -- CRADOYA?

CRADORA.

HOF: Hoe kan 'n ding wat nog nie gestig is nie 'n werklike doel hê?

MNR JACOBS: Terwyl hulle dit voorberei het, edele, bedoel ek. Van hierdie stadium van die eerste vergadering, waarna werklik gestreef word.

HOF: Deur die mense wat hom uiteindelik gestig het?

MNR JACOBS: Ja.

HOF: Ja? -- Herhaal die vraag? (20

MNR JACOBS: Weet jy wat die werklike doel of doelstellings was van die mense, terwyl hulle georganiseer het vanaf hierdie eerste vergadering totdat hulle CRADORA gestig het, wat die doel was met die stigting daarvan? -- CRADORA was gestig deur die inwoners van Cradock.

Is dit jou antwoord? -- Dit is my antwoord.

Goed. Was hierdie Mbulelo Goniwe, was hy gekies op die bestuur van CRADORA op die stigtingsvergadering? -- Nee.

Was hy nie die organiseerder van CRADORA nie? -- Ja, hy was aan die einde van die jaar ge"co-opt" na die ander lid (30

weg is.

Einde van watter jaar? -- 1983.

En was hy toe die organiseerder van CRADORA? -- Ja.

Wie is die ander lid wat daar was wie se plek hy gevat het? -- 'n Sekere Magwa wat verhuis het na die Transvaal toe iewers, waar weet ek nie.

Nou nadat CRADORA gestig is en amptelik offisiëel in werking getree het, het jy geweet wat hulle presiese doel is waarna hulle streef? -- Ek het hier voor die hof getuig dat Goniwe die grondwet van CRADORA gelees het aan ons en gesê (10) het wat dit alles was, en dit was aanvaar deur die vergadering.

Het jy kennis gedra, was dit ooit aan jou verduidelik dat CRADORA deelneem aan 'n stryd, 'n groot nasionale stryd in die land? -- Ek sal nie weet volgens wat u vir my stel dat ek daarop kan antwoord nie, maar as dit bedoel word dat CRADORA teen apartheid gewerk het, dan praat u die waarheid.

Het u ook geweet dat hierdie gemeenskapsknelpunte soos hierdie huur en al hierdie goeters was deel van die hele - deur CRADORA beskou as deel van die hele eksploitasie deur die regering en sy liggame wat hy tot stand gebring het? (20) -- Nee, ek betwis dit. Ons het hier probleme oor Cradock se huurgeld en ons praat hier van Cradock se probleme, so ek stem nie saam met u stelling nie.

Is u nooit in kennis gestel of het dit nooit tot u inligting gekom dat dit die geval is dat CRADORA hierdie gemeenskapsknelpunte as deel van die hele eksploitasie in Suid-Afrika beskou nie? -- Sonder om enige verskoning te vra sal ek u so sê, as dit miskien bedoel word met eksploitasie dat apartheid daarmee te doene het, dan CRADORA is teen dit as sulks.

Nou as jy sê as apartheid daarmee te doene het, wat bedoel jy onder eksploitasie, hoe verstaan jy dit? Kan jy dit net vir ons bietjie duideliker sê. -- Kyk, ek sal u 'n voorbeeld gee oor myself. Ek het hier vir die hof gesê dat my verdienste daar was R200 gewees. Daar is blankes daar jong seuns, "baboontjies" wat meer as R1 000 kry en hulle het net St.6. Dit is wat ek van praat as ek praat van eksploitasie.

En hierdie knelpunte in die gemeenskap, die hoër huur beskou jy dit ook as deel van die eksploitasie? -- Ek sê (10 die hele oorsaak van al hierdie goete wat ons van praat is die apartheid. As daar eksploitasie is wat deur 'n mens beskou kan word, 'n mens moet weet die oorsprong daarvan, die vader daarvan is apartheid.

En die gemeenskapsknelpunte is deel van die "people's struggle"? -- Daar is nie so-iets nie.

Ken jy nie so-iets soos "people's struggle" nie? -- As ek nog kan leer, ek kan daarin opgelei word en dit leer. Daar bestaan nie so-iets nie. Ons weet daardie mense is poppe.

Nou het u geweet dat in CRADORA word dit beskou dat (20 julle besig is, of dat CRADORA ten minste besig is met 'n "people's struggle"? -- Ek betwis dit.

Is dit so dat in CRADORA, was dit so aan jou verduidelik of het jy so daarvan kennis gedra dat hulle in 'n stryd gewikkel was teen 'n sogenaamde "enemy" of 'n "common enemy"? -- Die enigste "enemy" wat ons van weet is apartheid.

En is dit wat daar vir al die mense gesê is, die "enemy" is apartheid en dit is die regering en sy instellings? -- Ek weet nie wat sê u oor die swart mense. Ek het nie die vraag verstaan nie, wat is die vraag? (30

Ek sê is dit dan so dat hierdie stryd is dat die swart mense van CRADORA in Cradock is gewikkeld in 'n stryd en die stryd is teen die "common enemy" wat apartheid is soos jy dit stel en dit is die regering en regeringsinstellings. -- Nee, daar is 'n verskil tussen apartheid en die regering. Dit is nie die waarheid nie.

Is die "common enemy", die gemeenskaplike vyand, is dit nie die instellings soos die polisiemag nie? -- Nee, ek weet nie daarvan nie.

Swart onderwys? Die raadstelsel, swart plaaslike besture? (10)

MR BIZOS: No answer has been given to the first question.

COURT: Well, the first question, the common enemy is the police, that was no.

MR BIZOS: Yes, then we had education and then councils.

COURT: Yes well, we are waiting for the answers still.

MR BIZOS: Because it may be the one and it may not be the other. What I am saying is that this habit of..

COURT: Don't worry, when the answer is given I will clarify it. (20)

MR BIZOS: As your lordship pleases. -- As die onderwys ondersteun word deur apartheid dan baklei ons teen daardie onderwys. Dit is nie reg nie.

MNR JACOBS: En die swart plaaslike besture? -- Ek het mos reeds iets gesê omtrent hierdie poppe, wil u nog iets verder hoor.

Maar ek sê dat CRADORA sê dat julle is in hierdie stryd en hierdie "people's struggle" is gemoeid teen die "common enemy" waarvan 'n deel is die swart plaaslike besture. -- Nee, nee, dit is nie wat CRADORA sê nie. CRADORA het te doene (30

met die bestaande probleme in daardie lokasie. Dit is die behuising daar.

Weet jy of dra jy kennis dat dit 'n doelstelling van CRADORA is om die mense van Cradock te organiseer? -- Die huur van Cradock het veroorsaak dat ons georganiseer moes word.

En is dit so dat CRADORA werk daar vir die organisering en mobilisering van die mense van Cradock? -- Met die oog dat die inwoners, die gemeenskap van Cradock verenig teenoor die probleme. (10)

Net die probleme van Cradock of ook ander probleme? -- Ja, maar hulle kan dit ook doen om byvoorbeeld by ander plekke ook te verneem wat die probleme is, dit wil sê om idees te kry.

Stem u saam dat dit dan die doel van CRADORA is om die massas mense te organiseer ter verwesenliking van nasionale vraagstukke? -- Nee, ek stem nie saam nie.

Weet u van enige nasionale vraagstukke waarop CRADORA sy oog het en waar hy werk vir die organisering van die mense vir die realisering daarvan? -- Herhaal daardie vraag? (20)

Weet u van enige nasionale vraagstukke waarvoor CRADORA die mense organiseer en mobiliseer om dit te verwesenlik? -- Ja.

Wat is hulle? -- Dit is dat mense altyd in staat moet wees om eie probleme self op te los.

Maar hoe is dit nou 'n nasionale vraagstuk? -- Nee, dit is nie nasionaal nie, dit is nie vir die hele Suid-Afrika nie. Ek praat van dinge wat plaasvind in Lingelihle.

HOF: Ons sal nou ons aandag gee aan 'n internasionale probleem en dit is middagete. (30)

DIE HOF VERDAAG VIR MIDDAGETE.

DIE HOF HERVAT NA MIDDAGETE

ALFRED STETI SKWEYIYA, nog onder eed (deur tolk)

VERDERE KRUISONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: Het u kennis gedra dat CRADOYA nadat die kwessie van Goniwe opgeduik het, dat CRADOYA georganiseer het die kinders skool moes bywoon? -- Nee, dit is nie die waarheid nie.

Sê jy dit is nie die waarheid nie? -- Nee.

Wie het georganiseer dat die kinders die skole moet boikot? -- Die kinders het self die skole verlaat. Hulle was deur die ouers ondersteun, dit is wat daar gebeur het. (10

Het die ouers gesê hulle moet die skole verlaat? -- Nee.

Op daardie stadium in Januarie 1984 toe was Goniwe, Mathew Goniwe nog die voorsitter gewees van beide CRADOYA en CRADORA, is dit reg? -- In die begin van Januariemaand 1984 het hy Goniwe, 'n versoek gerig dat sy lidmaatskap as 'n voorsitter beëindig moet word by CRADOYA. So dit was gedoen en hy is toe vervang met Fort Calata.

Weet jy wanneer dit was in Januarie 1984? -- Dit kan wees dat dit gedurende die tweede week was.

Jy het ook gister vir die hof vertel dat voordat (20 CRADORA gestig was het julle weekliks vergadering gehou om geld ook in te samel om 'n prokureur te kon betaal omtrent die huurkwessie op die glyskaal. -- Ja.

Kan jy vir die hof sê hoeveel geld het julle ingesamel want daar is mos weekliks verslag gedoen? -- Om en by 2 500.

En was 'n prokureur geraadpleeg? -- Ja, ons het 'n mnr Nkanunu in Port Elizabeth gaan spreek.

En as ek reg onthou het jy gesê daar kon niks deur hom gedoen word nie? -- Laat ek dit so stel, die saak kon nie by die hof gekry word nie, dit wil sê die prosedure kon hy nie (30

voor die hof bring nie.

HOF: Het hy gesê daar is regtens nie 'n saak nie of het hy gesê hy weet nie wat om te maak nie, hoe het hy gesê? -- Hy het eers gevra vir die kwitansies wat uitgegee word ten opsigte van die huur wat betaal is. Dit het ons vir hom gestuur. Na ons dit gestuur het vir verskillende tipe huise en die soorte kwitansies wat uitgereik was het ons toe probeer om weer met hom in verbinding te tree, telefonies of hoe ookal kon ons hom nie weer in die hande kry nie, met die gevolg het ons toe onttrek. (10

MNR JACOBS: Is die plan dan om deur 'n hofsaak die saak te beslis laat vaar? -- Ons het wel 'n ander prokureur probeer. Dit is 'n prokureur van Oos-Londen, naamlik Siwisa, maar toe ons dit nou begin het toe was daar weer hierdie ding van Goniwe so ons het meer aandag gegee aan Goniwe se geval as daardie hofsaak wat ons probeer het.

Het julle die hofsaak laat vaar? -- Ja.

Is dit so besluit op 'n vergadering dat julle laat vaar nou die hofsaak? -- Ja, dit was by 'n vergadering gewees.

En as ek dit reg het, het jy gister vir die hof gesê (20 julle het die geld oorgedra aan die bestuur van CREDORA toe dit gestig is? -- Ja.

Was dit op daardie vergadering toe julle die geld aan hulle oorgedra het dat julle besluit om nou die hofsaak te laat vaar? -- Ek kan nie meer presies onthou wanneer dit was nie, maar hierdie bankboek was rondgeneem na verskillende mense toe laat hulle kan sien dat die geld nog daar was. Wat ek wel kan sê is dit was na die prokureur geraadpleeg was, dit is nou Siwisa, dat ons die geld oorgedra het na CREDORA.

Nou vir watter doel het julle die geld aan CREDORA (30

oorgedra/..

oorgedra? -- CRADORA was daar om op die probleme van die lokasie in te gaan en die geld is bedoel vir die verhoging van die huur wat 'n probleem is vir die inwoners van die lokasie. So die geld was geplaas in die hande van die mense wat na die probleme moes kyk.

Het jy kennis daarvan gedra dat CRADORA verslae geskryf het aan UDF? -- Nee.

Ek wil jou verwys na 'n sekere dokument en jou 'n paar vrae oor hom vra. Dit is BEWYSSTUK T.24, dokument 2. -- 24?

Dokument 2. Die voorste deel is 'n geskrewe stuk en dan (10 daarna kom daar 'n getikte vel.

HOF: Wat is die erkenning oor T.24, mnr Jacobs?

MNR JACOBS: Dit is 'n dokument wat gekry is by UDF, Johannesburg volgens 'n aantekening wat ek het op my dokumente. Die erkenning gaan ook daaroor dat dit in UDF kantore, Johannesburg, gevind is.

HOF: Verwys u nou die getuie na die getikte deel?

MNR JACOBS: Dit is reg.

HOF: Dit is die heellaaste dokument van die bewysstuk.

MNR JACOBS: Dit is een bladsy. Dit is 'n verslag, die (20 opskrif waarvan lees: "REPORT TO NEC ON EVENTS IN CRADOCK".

Dit is 'n verslag wat opgestel is deur Mbulelo T. Goniwe, die organiseerder. Ek stel dit aan u dit is 'n verslag van CRADORA aan UDF, Johannesburg. -- Daar is iets wat ek nie verstaan nie. Is daar iewers daar geskryf dat dit van CRADORA af gekom het?

HOF: Ek dink dit blyk uit die eerste sin waarin staan:

"The Cradock Residents' Association, CRADORA, exploded on the civic scene with a big bang."

-- Ja, ek sien dit nou.

MNR JACOBS: Nou ek sal na die tweede paragraaf toe gaan: (30

"The / ..

"The struggle initially manifested itself in a loose formation of people who were brought together by a common problem: the rent problem. Under the determined and resolute leadership of an interim committee, the unfolding of the struggle went beyond the confines of the specific problem."

Eerste daardie deel wat ek nou vir jou gelees het, blyk dit duidelik dat daar het 'n interim komitee bestaan wat georganiseer het voor die totstandkoming van CRADORA. So jy is dan verkeerd as jy sê daar was nie 'n "interim committee" nie. (10 -- As dié van Mbulelo af gekom het dat hy die skrywe daarvan was, het hy nie die mandaat van die vergadering gekry om dit te skryf nie. Om dit vir u duidelik te stel sal ek sê dat ek dra geen kennis hiervan nie.

Maar Mbulelo het hier die mandaat gehad van CRADORA om hierdie verslag te skryf? -- Hy kan nie 'n mandaat kry sonder om die publieke vergadering by te woon nie.

HOF: Was Mbulelo van die begin af in CRADORA? -- Nee, hy was 'n lid van CRADOYA.

Maar het hy deurgaans 'n lid gebly van CRADOYA toe hy (20 organiseerder geword het van CRADORA? -- Ja.

Was hy ook organiseerder van CRADOYA? -- Ja.

So hy het altwee georganiseer? -- Ja.

MNR JACOBS: Ja, en die tyd toe hy hierdie verslag geskryf het was hy die organiseerder van CRADORA. -- Ek is daarvan seker dat hy nie 'n mandaat gekry het van die mense daar nie. Selfs hierdie verslag wat hy geskryf het, het hy op sy eie gedoen.

Ek sal weer op hierdie "eie" terugkom, dan sal ek jou weer daarvoor vra. Gaan net verder, hy sê dat daar 'n los formasie van mense was voordat die "interim committee" gestig is. (30

Wat weet jy daarvan? -- Mbulelo se feite is verkeerd en niemand het hom gestuur om hierdie brief te skryf nie, indien hy die skrywer is natuurlik.

HOF: Op die stigtingsvergadering van CRADORA was Mbulelo toe al daar? -- Nee, dit is wat my verbaas.

ASSESSOR: Hoe goed ken u hom? -- Ek ken hom baie goed.

Ken u sy handtekening? -- Nee, ek ken nie sy handtekening nie.

HOF: Is hy 'n geleerde mens? -- Hy het sy matriek geslaag.

MNR JACOBS: Sien ek wil jou verwys na die volgende sin (10
daarna:

"The particular civic issues were seen to be interwoven with, in fact to be emanating from the general problem of exploitation in our country".

-- Volgens my siening van die twee paragrawe wat ons nou net hier van gepraat het, die taalgebruik daar sou ek sê is "extravagant" en die taal is eintlik 'n taal wat paslik is vir hom.

HOF: Is hy 'n man wat hoge woorde gebruik? -- Ja, o ja, baie.

MNR JACOBS: En tog is dit wat hy hier stel wat die siening (20 was van CRADOYA op die tyd toe hy hierdie verslag geskryf het.

-- Dit kan wees dat hy oor iets skryf wat eintlik die waarheid is maar dat hy nou gevra was, dit wil sê dat hy die mandaat gekry het van die mense om dit te skryf. Dit is nie die waarheid nie.

Maar meneer, hoe kan jy so 'n ding kom sê as jy hierso staan en jy weet nie wat het gebeur in die komiteevergaderings van CRADORA nie? Hoe kan jy so 'n ding kom sê vir die hof? -- Volgens die grondwet van CRADORA die bestuurskomitee sal eers 'n ding laat doen na dit bespreek was met die publiek, met (30

die goedkeuring van die publiek sal eers 'n ding gedoen word. Al het hulle daardie ding alleen bespreek nogtans moet hulle die publiek se goedkeuring kry.

So elke keer as CRADORA enige ding wil doen dan moet hulle eers die publiek se goedkeuring gaan kry? -- As dit miskien gebeur het dat hulle 'n besluit geneem het voordat hulle by die gemeenskap gekom het, hulle moet so gou as moontlik gaan rapporteer aan die publiek hoekom hulle besluit sonder om die mense te vra daarvoor.

Kom ons gaan verder met daardie volgende paragraaf aan: (10

"The phenomenal growth of CRADORA went far beyond the expectations of those who opposed people's struggles. Clearly the enemy underestimated the stamina of the residents."

Hier kry ons dat CRADORA praat van die "people's struggles" en die "enemy".

-- Ja. Ja, ek antwoord.

En dit is deel van die hele konsep van CRADORA dat hulle in 'n "people's struggle" betrokke is teen die "enemy" wat die staat is. -- Deur ja te sê bedoel ek dat ek sien dit staan (20 so geskryf hier, nie dat ek sê dit is korrek nie. Hy skryf sy eie ding hier, nie wat hy van CRADORA af gekry het nie.

Sien ek stel dit aan jou in die volgende paragraaf kom daar weer 'n sin voor..

MR BIZOS: M'lord, I am sorry, I cannot allow this to pass. "Beyond the expectations of those who opposed people's struggles" and it is put that that means the state. The state as one is indivisible we were taught in first year constitutional law and it is the plural, m'lord, "of those who oppose people's struggles". It cannot possibly refer to the state, with (30 respect / ..

respect.

MNR JACOBS: Ek dink as mens die hele konteks hierso lees, wat ek nie elke keer aan hom die hele stuk wil lees nie, dan gaan dit hierso oor "enemy" en alles, die "common enemy" wat die polisie is, staatsinstellings en al daardie mense wat smeerpamflette versprei het en al daardie tipe dinge, wat opponente is teenoor hulle, wat die staat insluit, is die "enemy".

HOF: Maar kan u nie maar net bly by die sinnetjies self en sinnetjie vir sinnetjie, as u dit nou so wil doen, stel; en u afleidings kan u dan maar maak aan die einde van die saak. (10

MNR JACOBS: Kan u vir ons meer inligting gee, wie is diegene wat opposisie verskaf teen "people's struggles" en watter "people's struggles"? -- Die konteks wat ek hier sien is in die eerste plek CRADORA is nie betrokke met enige "people's struggle" nie, so ek weet van geen "people's struggle" nie. Tweedens die konteks daar waar die persoon praat van sekere mense wat in opposisie is met die "people's struggles" praat hy van mense wat hyself van weet, wat ons nie van weet nie. Wie hulle is weet ek nie.

Ons lees die volgende sin, miskien sal dit dan vir jou (20 duideliker word:

"When all indications were that the organisation was gathering strength from day to day, the establishment unleashes an all-out campaign to destroy it".

Dit is tog sekerlik 'n verwysing na CRADORA, die organisasie en dat die "establishment" probeer om dit te vernietig? -- Dit is sy eie gevoelens. Dit is duidelik eintlik volgens hierdie geskrewe hierso dat as 'n mens daardie Engels van hom lees daarso soos dit daar staan, dit is sy eie gevoelens en sy eie gedagte van wat hy dink gebeur hier. (30

HOF: Daar is twee moontlikhede natuurlik. Die een is dat dit sy eie gedagte is, die ander is dat hierdie die gedagtes is van die bestuur van CRADORA maar dat u nie daarvan geweet het nie. -- Dit is reg, ek stem volkome saam, maar ek het vir die hof gesê hier dit is alles sy eie gedagte wat ek eintlik dink sterk is sy gedagte. Ek twyfel of dit die bestuur se gedagte kan wees. Dan beteken dit dat die bestuur moeilikheid gaan kry met die gemeenskap wat nie die goedkeuring gegee het vir hierdie om geskrywe te word nie. Dit is hoekom ek dit betwyfel. (10

Ja, maar die bestuur hoef sekerlik nie goedkeuring te kry by die gemeenskap vir elke brief wat hy skryf nie? -- Alles wat die gemeenskap raak wat belangrik is vir die gemeenskap moet ons daarvan weet, dit wil sê alles wat hulle doen wat te doene het met die gemeenskap moet hulle ons laat weet.

Ja?

MNR JACOBS: Die volgende sin gaan dit nog duideliker vir jou bring:

"The leadership particularly the chairman, comrade Goniwe became the targets of the security police. Activists (20 receive visits at their homes and places of employment. Many people reported the attempts of the security police to use them as informers, but harassment by the security police only serves to give the organisation credibility". Is dit so dat mnr Goniwe deur die veiligheidspolisie besoek was? -- Ek weet nie daarvan nie, maar wat ek wel van weet is dat in Oktobermaand was daar pamflette gewees wat versprei was deur die polisie, waarin die polisie gesê het Goniwe was 'n persoon wat betrokke was in die politiek en hy het misbruik gemaak van geld; deur daardie geld te spandeer om 'n voertuig mee te (30

koop. Soos ek sê ek weet nie waarop het Mbulelo sy gedagte hier gebaseer nie en ek sal dit nie kan bespreek nie.

Wel, ek stel dit aan jou volgens hierdie paragraaf is die siening in CRADORA dat die "establishment" wat insluit die regering se organisasies soos die polisie en ander organisasies is die mense wat die "people's struggle" opponeer. -- CRADORA het te doene alleenlik met die probleme van mense van Cradock. Dit is al waarvoor CRADORA gestig was. Dit was niks wat te doene was met CRADORA waarin "people's struggles" gemeld word nie. Dit is hoekom dit bekendstaan as "residents' association". (10
Dit het alleenlik te doene met die inwoners se probleme.

Maar is jy heeltemal reg nou daar, meneer? As ek net so 'n oomblikkie kan afwyk, julle het mos besluit dat hulle moet by UDF gaan aansluit wat 'n nasionale organisasie is? -- Nee, u moet dit so verstaan, CRADORA staan daar vir die mense van Cradock en namens CRADORA se mense. Die probleme neem hulle na die owerhede toe in die hoedanigheid van Cradock se distrik en UDF is nasionaal. Ons glo dus daaraan indien ons probleme verder geneem moet word sal UDF dan in staat wees om die probleme van ons verder uit te voer en dit met die goewerment te (20
bespreek.

Ek sal op UDF na jou toe terugkom, dan gaan ons hierdie antwoord van jou weer deur. Ek wil net na die volgende paragraaf toe gaan. Kyk net in die tweede kolom daarso, die tweede paragraaf:

"The situation is so emotion charged.."

dit verwys na hierdie kwessie van Goniwe wat nou verplaas is na Graaff-Reinet toe:

"..is so emotion charged, the youth association CRADOYA

has resolved to call for a school boycott if all (30

attempts / ..

attempts to reason with those responsible fail."

Wat sê jy daarvan? Jy het netnou gesê CRADOYA het dit nie gereël nie. -- Ek sal nie namens CRADOYA iets kan sê nie want ek was nie meer betrokke gewees nie, maar Mbulelo weet daarvan dat CRADOYA bestaan uit skoliere en mense wat nie meer op skool is nie. So dit kan nie gesê word dat CRADOYA beheer uitoefen oor die skole nie.

En op 'n stadium toe die beheer van CRADOYA en CRADORA uitgeoefen was deur Goniwe en Calata ook 'n groot sê daar gehad het, is dit reg? (10

HOF: Watter Goniwe?

MNR JACOBS: Mathew, ekskuus. -- Dit is nie so nie.

HOF: Ja, maar dit is tog so. Op die stadium, dit is nou Januarie 1984 wil dit voorkom - u kan van my aanvaar uit die stuk blyk dit dat die stuk geskryf is omtrent die middel van Januarie 1984. Nou op daardie stadium was Calata sowel as Goniwe nou betrokke by CRADOYA en by CRADORA. -- Is dit nou in Januarie?

Ja. -- Ja, in Januarie het hulle iets te sê gehad eintlik, hulle het deel gehad want toe Goniwe nou opgehou het as 'n (20 lid van CRADOYA Fort Calata het toe die president geword van CRADOYA.

MNR JACOBS: En volgens jou eie getuienis nou dat op die stadium toe Mbulelo Goniwe hierdie verslag geskryf het namens CRADORA was hy ook dieselfde tyd die organiseerder vir CRADOYA. -- Ja, kyk, die probleme van die twee is omtrent dieselfde. Hier sit ons met probleme by die skole, ons sit vas; en hierdie kant sit ons met die probleme van die huise en as ek nie 'n huis het nie, dan het daardie kind van my wat op skool is ook nie 'n huis nie. (30

Goed, ons gaan na die volgende paragraaf:

"There is only one aim in transferring comrade Goniwe to wit, to frustrate the growth of CRADORA since all other means exploded in the face of the enemy. The transfer of comrade Goniwe whom the enemy sees as the power behind the awakening in Cradock was the only option left."

Vat hom tot daar. So stem jy saam, hier word die vyand nou baie duideliker uitgespel as die owerhede. -- Soos ek alreeds gesê het dit is Goniwe se gedagte wat hier geskrywe word. (10
Ons weet nie wie die vyand is nie, of dit nou die vyand is teen Goniwe wat hy hier van geskryf het. Ons as mense wat aan CRADORA behoort weet nie hiervan nie.

Die volgende sin:

"Comrade Goniwe has correctly decided to defy the transfer. He did not report for duty on the opening. In fact, he has decided to stay in Cradock and continue to organise the people. This is another victory for the people.

Comrade Goniwe has effectively demonstrated the need to subordinate personal aggrandisement to national issues"(20

-- Dit kan wees dat hy hier geskrywe het na hy gehoor het van die telefoniese gesprek tussen Merbold en Goniwe, dat Goniwe dit geweier het. Maar soos ek alreeds vroeër gesê het, dit is 'n persoon wat hierso besig was om sy eie gedagtes oor te sit en 'n persoon wat mooi woorde gebruik en hy hou daarvan ook, so dit is sy taalgebruik wat hy hier doen in dié wat hy in gedagte gehad het.

HOF: Maar nou sê u dan wat wat hier staan nie waar is nie? Kom ons los nou sy groot taalgebruik uit. Hy sê daar is 'n stryd tussen die mense, "the people" en die vyand, die (30
owerheid/..

owerheid. Nou dit is nie presies gedefiniëer wie die vyand is nie, maar in die algemeen waarskynlik die mense wat in beheer is van die pos van mnr Goniwe. Daardie stryd, in daardie stryd is Goniwe een van die voorbokke en hy het besluit om in Cradock te bly om die mense te organiseer, dit is nou wat Mbulelo sê. -- Ek ontken die gedagte van CRADORA. Ons staan daar vir die probleme wat bestaan in Cradock. Ons wil dit met die owerhede bespreek dat daardie probleme van ons opgelos moet word. Dit is nie 'n kwessie van 'n stryd nie, dit is 'n kwessie van 'n samespreking wat gevoer moet word. (10

MNR JACOBS: Sien, 'n ander ding wat duidelik blyk uit hierdie stuk wat nou voorgelees is aan u en wat die hof nou aan u verduidelik het is dat Goniwe was nie so angstig gewees om in Cradock te bly om 'n pos as onderwyser daar te vul vir die behoeftes van kinders nie, maar dit was 'n ander doel wat hom daar gehou het; 'n doel om die mense te organiseer vir die stryd. -- Daar is nie so-iets nie, ons ontken dit. Dit het nooit so vir ons duidelik geword nie.

Hoe sê jy hoekom wou Goniwe gebly het in Cradock? Om watter rede? -- Goniwe wou nie weggegaan het van Cradock af (20 nie want die gemeenskap van Cradock het gesê dat hy daar moet bly. So hy sal daar moet bly.

Is dit al rede? Net om die gemeenskap tevrede te stel? -- U het gehoor wat ek gesê het oor Goniwe se gedrag en aangaande ons kinders se belange. Dit is nie die enigste rede dié wat ek nou hier genoem het nie.

Daar is ook kinders wat belang het in Graaff-Reinet, stem u saam? -- Goniwe het gevra om 'n verplasing van mnr Engelbrecht in die teenwoordigheid van Merbold, dat hy by sy familie moet kom aansluit. Dit is die belangrikste dat hy (30

by sy familie moet aansluit en saam met sy familie bly.

HOF: Sy familie waar? -- Sy vrou is 'n "social worker" in Cradock. Hulle het een kind. Destyds het hulle net een kind gehad.

MNR JACOBS: Uit die volgende paragraaf blyk dit dan duidelik dat hierdie Goniwe, Mbulelo Goniwe of Goniwe junior is die organiseerder van CRADORA op 13 Januarie 1984. -- Ja, dit erken ek.

So hy was daardie tyd en nie soos jy gesê het toe 'n ander persoon bedank het nie. -- Nee, maar dit was sedert Desember (10 1983) gewees.

MR BIZOS: It does not purport to have been written on the 13th, it merely - some time after the 13th, because it refers to an event of the 13th.

ASSESSOR: It must have been between the 13th and the next Friday.

MR BIZOS: Some time between, not on the 13th.

ASSESSOR: Between the 13th..

COURT: And the next Friday.

ASSESSOR: And the next Friday. (20

COURT: So it is the middle of January.

MR BIZOS: Yes, by the middle of January.

HOF: Ek kan nie onthou dat die getuie presies gesê het dat Mbulelo oorgeneem het van die ander man nie.

MNR JACOBS: Ek kon ook nie want ek moet op my geheue staatmaak daarom het ek gesê die datum, dat toe die persoon bedank het - want hy ontken aanvanklik dat die man die organiseerder was..

HOF: Nee, maar die getuie is heeltemal reg. Hy het gesê die end van die jaar 1983. Hy sê hy is as organiseerder van Cradoca aangestel die einde van die jaar 1983. U sê wel hier blyk (30

dit dat op 13 Januarie 1984 was hy organiseerder. Nou wat is die verskil?

MNR JACOBS: Nou kan u vir die hof sê as die polisie mense ondervra, vra oor aangeleenthede wat gebeur in Cradock se woonbuurte, is dit onderdrukking en "harassment" soos hy dit noem? -- Nee.

Of is dit intimidasie as 'n man net ondervra word oor aangeleenthede? -- Ek sal nie verstaan wat u daarby bedoel met intimidasie nie maar ek beskou dit nie as iets wat my moet bekommer as die polisie my besoek het nie. (10

Nou wie was die sekretaris van CRADORA op daardie stadium? -- James Nqikashe.

Nou dan verwys hy hierso na twee persone van CRADOYA wat ook deur die polisie ondervra was en aangehou was, Frans en Jacobs en na ondervraging ontslaan was. Nou hierdie Jacobs is dit - ek dink Madoda Jacobs, of iets van dié aard. Ek kan nie die naam presies onthou nou nie.

HOF: U sal die presiese naam moet gee want daar is baie Jacobse.

MNR JACOBS: Kan u vir ons sê wie was die persoon met die naam van Jacobs wat verkies was op CRADOYA? Kan u vir ons sê? (20 -- Ek ken hom nie.

Die een wat later aangehou was, wat was sy naam?

HOF: Bedoel u die hoofprefek van Lingelihle hoërskool?

MNR JACOBS: Ja, die hoofprefek. -- O, dit is Madoda.

Was hy ook 'n lid van.. -- Madoda wat beteken 'n manspersoon.

Madoda, kan jy onthou, was hy verkies..

HOF: Is Madoda sy doopnaam of net 'n bynaam? -- Nee, dit is sy regte naam.

MNR JACOBS: Kan jy onthou dat hierdie Madoda was lateraan gekies op die bestuur van COSAS? -- Die laaste keer wat ek (30

mense gesien het wat gesê was dit is die interim komitee van COSAS was by die vergadering van 15 Oktober waar Monde Stemel [?] gepraat het.

Weet jy dat hierdie Madoda Jacobs lateraan gekies is op die bestuur van COSAS of weet jy dit nie? -- Dit kan wees, hy is n skolier. Ek weet nie daarvan nie.

Is hierdie Jacobs lateraan in die onluste dood? -- Ja, hy is lewendig, hy werk, hy eet nou net soos ons. Dié wat u van praat ek dink is Sebenzile.

Sebenzile, is hy Jacobs? -- Ja.

(10)

Is hulle familie? -- Ek weet nie, daar is so baie van die Jacobse daar by ons.

HOF: Dit is Jacobs-wêreld daardie.

MNR JACOBS: Dit lyk vir my so, lyk my ek het baie genante daar. (Gelag) Nou die volgende paragraaf wat ek jou na wil verwys is die laaste paragraaf:

"CRADORA fervently wishes to ask the UDF for whatever kind of assistance it can offer in its efforts to have the transfer rescinded. We further wish to ask for a loan of R1 000 which we promise to repay before the end(20 of March. Following a decision which was taken at our first rent meeting of 24 August contributions of R5 per household were collected towards moting the cost of taking the matter to court. We managed to collect the sum of R2 500. Whilst we enjoy the overwhelming support of the community we feel that it will be impolite to ask for money from the people until the court case is resolved one way or the other. The required loan would be used as capital which will be used to, amongst others, buy CRADORA skippers which will be sold to generate (30 interest / ..

interest for the organisation."

Nou u het vir die hof gesê dat die gemeenskap het besluit op 'n vergadering dat die hofsak moet nou uitgelos word, en hier blykbaar gaan dit nog aan. Wat is die posisie, kan u vir ons sê? -- Hierdie laaste paragraaf laat my twyfel of dit Mbulelo is wat hierdie ding geskryf het. In die eerste plek ontstaan die vraag onmiddellik by my of UDF nou 'n organisasie is van mense wat net geld uitgee, dat hier nou 'n R1 000 gevra word. Wat die T-hemde betref, ek is daarvan bewus dat daar T-hemde verkry was van Kaapstad, van Port Elizabeth en die T-hemde (10 was daar gewees en dié was dadelik verkoop en die geld is toe weer gestuur vir daardie T-hemde.

Wanneer was dit gewees dat die T-hemde verkry is en verkoop was? -- Dit was om en by 4 Februarie 1984.

Weet u of dit was nadat UDF vir hulle R1 000 geleen het? -- Ek weet niks daarvan nie. Was dit miskien so gewees dat hierdie UDF so R1 000 maklik kan leen, met die moeilikheid wat ons het en hoe ons sukkel by my kerk, sou ek my kerk by UDF laat affiliëer het sodat ons geld kon kry.

Sal u saam met my stem, meneer, as dit die feite is (20 wat gerapporteer is aan UDF deur CRADORA en die optredes wat gedoen was deur CRADORA dat jy weet eintlik nie wat gaan aan in CRADORA en in jou gebied daar nie? -- Nee, ek betwis dit. Ek weet van alles wat gebeur het daar in die organisasie van ons.

Goed. Het jy kennis gedra van die doelstellings van UDF? -- Ja.

Goed, wat was hulle doelstellings? -- Dit was om die mense te verenig teen alles wat die mense nie aanvaar nie, byvoorbeeld teen daardie nuwe grondwet en die swart plaaslike besture. (30

En om die swartmense te mobiliseer en te verenig dat hulle aktief deelneem in aksie teen hierdie grondwet en die swart plaaslike besture? -- Ek weet nie wat u bedoel daarby nie maar wat my betref UDF is 'n vreedsame organisasie en 'n organisasie wat nie geweld gebruik nie. Al wat hulle doen is om organisasies of mense bymekaar te bring wat teen apartheid is.

Nou vra ek weer vir jou, het jy geweet dat die mense, die swart mense veral moes georganiseer en gemobiliseer word om aktief deel te neem in aksie teen swart plaaslike besture, ook teen die grondwet en op ander gebiede? -- Nee, nee, ek (10) het nie daarvan geweet nie want dit het nie by ons gebeur nie.

Was dit nie verduidelik daar aan julle toe julle nou moes besluit om te affilieër by UDF nie? -- Dit was aan ons verduidelik soos volg, edele, dat hier is 'n organisasie wat van vrede hou. Dit is 'n organisasie wat mense verenig; dit is 'n organisasie wat nie geweld gebruik nie. Dit is 'n organisasie wat mense se gevoelens bymekaar bring dat hulle nou in die ding kan kyk.

Nog? -- Ons was baie bly om dit te hoor en dit aanvaar want dit het die indruk gelaat by ons dat dit is nou een (20) organisasie wat ons probleme sal verder uitvoer om goewermentsvlak te kan bereik met betrekking tot apartheid.

Is daar niks verder aan julle verduidelik nie? -- Nee.

Is dit nie verduidelik aan julle dat UDF wil heeltemal 'n ander regering in plek van die bestaande regering bring nie? -- Nee, dit was nie so aan ons verduidelik nie. Hoe sou ons deelgeneem het aan so-iets? Ons het probleme wat ons na die plaaslike owerhede neem om dit daar met hulle te bespreek. Hoe kan ons nou verander en sê nee, hulle moet nie bestaan nie.

Het jy - wie het die verduideliking daar aan julle (30)

kom doen omtrent UDF? -- Dit was by die vergadering genoem. As ek reg onthou dit was gesê deur 'n onderwyser Douglas Landela.

En is hy van Cradock? -- Ja.

Is hy die enigste een wat dit verduidelik het? -- Nee.

Wie het nog verduidelik? -- Ek is een van hulle.

O, is jy ook een wat verduidelik het wat UDF beteken? -- Presies.

HOF: Het u al gehoor van die spreuk, dit is die blinde wat die lamme lei? -- Ja, ek het al daarvan gehoor (Lag).

MNR JACOBS: Het jy 'n studie gedoen of enige van UDF se (10 dokumente bestudeer om vir die mense daar te kan gaan sê wat UDF is? -- Tydens die stigting van UDF was ek in Kaapstad gewees. Ek het dus die doelstellings van UDF gesien deur dit te lees. Ek het daarvan gehou.

HOF: Was u by die "launch" van die UDF? -- Ongelukkig kon ek dit nie bywoon nie. Ek was wel in Kaapstad gewees maar ek was daar gewees vir 'n ander doel. My broer is oorlede so ons moes die swart klere laat uittrek het, so ek kon dit nie bywoon nie. Ek sou dit bygewoon het.

MNR JACOBS: Dié wat jy gelees het, is dit wat jy in die (20 koerante gelees het? -- Nee, ek is pamflette gegee by die stasie. Dit is op die stadium wat ek op pad was huis toe.

O, jy het net pamflette gelees? -- Ja.

Ek sien. Goed, was dit daarin verduidelik aan julle dat vir enige organisasie om te affilieër met die UDF moet hulle die UDF deklarasie aanvaar? -- Dit staan baie duidelik oor die UDF as jy na die vlag van die UDF kyk. Die embleem daar staan geskryf, die UDF verenig, apartheid verdeel die mense. So jy hoef nie verder te vra nie want jy sien dit daar geskryf staan op die vlag. (30

Nou antwoord asseblief my vraag. -- Wat is die vraag?

Luister jy nie na die vrae in hierdie hof nie? -- Ek luister.

Nou sal jy dit in die vervolg antwoord, asseblief. Ek het jou gevra was dit op daardie vergadering duidelik dat om by UDF te affilieër moet julle UDF se deklarasie aanvaar, ja of nee? -- Nee.

Was dit daarso verduidelik dat om by UDF Oos-Kaap te affilieër moet die kampanjes van die UDF Oos-Kaap streek wat hulle aanvaar het moet uitgevoer word deur organisasies wat (10 affilieër met hulle? -- Nee, niks van daardie aard was gesê nie. En nog 'n ding ook ons aansluiting of affiliasie by UDF as CRADORA affekteer nie die outonomie van ons nie, ons bestaan nog as CRADORA.

Was daar enige vereistes genoem waaraan julle moes voldoen om te kon aansluit by UDF? -- Toe ons soontoe gegaan het het ons alreeds daarvan geweet dat UDF verenig die mense wat teen apartheid is.

Ek vra weer vir jou, is enige verduideliking gegee, enige vereistes waaraan julle moes voldoen om te kon affilieër by (20 UDF? -- Die delegasie wat ons gestuur het na Port Elizabeth toe is weg om te gaan affilieër by UDF. Ek het agtergebly.

Weet jy wanneer het die delegasie gegaan om te gaan affilieër? Was daar 'n brief geskryf of wat was gedoen? -- Ja, daar was 'n brief gewees.

Wanneer was dit geskryf? Kan jy onthou? -- Ek sal nie presies kan onthou nie, behalwe dat ek wel onthou dat dit in die eerste week was van UDF dat hulle na Port Elizabeth toe gegaan het.

HOF: Watter UDF? -- Eastern Cape.

(30

MNR JACOBS: Was daar op enige stadium deur CRADORA of deur enige iemand anders gerapporteer oor UDF se beleid oor onderwys? -- Nee.

Was daar ooit aan julle op enige stadium gerapporteer oor die vergadering wat UDF of CRADORA se beleid was ten opsigte van militarisme en die Suid-Afrikaanse weermag? -- Nee.

Het jy geweet wat is die houding ten aansien van konskripsie deur UDF of CRADORA? -- Wat sê UDF daaromtrent?

Of CRADORA? -- CRADORA is baie ver van die konskripsies. Ek onthou nie meer nie, ek kan nie sê of daar so-iets gesê (10 was aangaande UDF - ek kan nie meer onthou nie.

Weet jy of CRADORA enige standpunt ingeneem het ten aansien van die veiligheidsmagte, die polisie en die weermag? -- Nee, dit is baie ver van ons af. Ons het te doene met die probleme van die inwoners.

En niks te doene met die probleme omtrent die polisie en die weermag nie? -- Nee, as ons enige probleme het omtrent daardie mense ons sal na hulle toe gaan en gaan kla oor ons probleem wat ons het met hulle. Ons het dit al verskeie kere gedoen met die polisie. (20

Weet jy wat is UDF en CRADORA se beleid ten aansien van swart plaaslike besture? -- Ja, wat CRADORA betref weet ek.

Wat is die beleid? -- Ja, dit is die swart plaaslike besture, is die mense wat ons probleme plaaslike moet oplos.

Is dit julle beleid? -- Ja, dit is ons beleid.

Nou net dat ek duidelikheid kan kry, as jy sê dit is die mense wat ons probleme plaaslik oplos bedoel jy nou die raadslede moet julle probleme plaaslik oplos? -- Ag tog, ons verstaan nie mekaar nie. As ek praat van die swart plaaslike besture praat ek van die amptenare wat blankes is, nie die raadslede (30 nie / ..

nie. Ek het alreeds vir u gesê dat daardie mense vir my beteken niks. Miskien as die magte versterk kan word van die raadslede dalk sal ons miskien na hulle kan luister.

En wat was die beleid? Moes julle ontslae raak van die swart plaaslike bestuur, die raadslede? -- Wat moet klaargemaak word van hulle, want hulle is dood. Daar is niks wat hulle doen nie. Hulle is nie effektief nie.

Nou kan u dan vir ons die beleid sê. Ek probeer by jou vasstel wat is CRADORA se beleid ten opsigte van die swart plaaslike besture. Jy het vir die hof gesê jy weet wat dit (10 is. -- Wat is wat?

Die beleid van CRADORA ten aansien van swart plaaslike besture. Of weet jy nie wat is dit nie? -- Maar ek het al gesê hierso dat die raadslede sien ons net as "puppets". Die enigste mense wat ons mee kan praat is dié wat die goewerment verteenwoordig, by wie ons gaan praat het oor die klagtes van ons en dan hoor van hulle wat sê hulle van ons probleme.

So was die beleid dat daar ontslae geraak moes word van swart plaaslike besture, dat hulle nie meer moet bestaan nie?

MR BIZOS: M'lord, may I appeal when the witness draws a (20 distinction - I know that your lordship and my learned friend and I know what "swart plaaslike besture" are. Can't we simplify the question in order to expedite matters by speaking about councillors, once the witness knows them by that name, m'lord, so that we do not - he understands something else by "swart plaaslike besture".

MNR JACOBS: Dit mag net verwarring skep verder want ek kan voorsien as 'n mens sê raadslede dan dink hulle dit is persoonlik aan raadslede. Dit is wat 'n probleem kan veroorsaak.

HOF: Maar noem dit die "town council". Hy ken dit as die (30

"town council" of "community council", dan dink ek sal ons nader aan die waarheid kom.

MNR JACOBS: Noem dit, mnr die Tolk, asseblief. Is dit die beleid dan van CRADORA dat daar ontslae geraak moet word van "town councils"? -- Nee, hoekom? Ons gaan mos na hulle toe.

Goed, dit is nie beleid dan dat gevra word dat hulle moet bedank nie? -- Ons het nog nooit tot daardie slotsom gekom dat hulle moet bedank nie.

Julle het daar in Cradock op enige van die vergaderings (10 n spreker gekom en gevra dat raadslede moet bedank omdat hulle "puppets" of poppe is soos jy hulle noem? -- Nee, ons het dit nooit so gesê nie. As hulle dit nie gesien het dat dit die posisie was nie, dit het niks met ons te doene gehad nie.

Het daar in Cradock enige raadslede bedank? -- Ja, hulle het almal bedank.

HOF: Wanneer was dit? -- Dit was in Januarie 1985.

MNR JACOBS: En voordat hulle bedank het was hulle eiendomme beskadig gewees? -- Ja, ek weet van twee.

Huise beskadig en ook karre? -- Dit is huise wat aangeval was met petrolbomme. Wat ek van praat het nie voertuie gehad (10 nie.

En is dit so dat hulle bedank het omdat hulle bedreig was, hulle lewens was bedreig gewees daar in Cradock? -- Nee, ek weet nie daarvan nie. Die mense is lank daar, ons bly saam met hulle.

Kan u vir ons sê toe die verkiesing daar in - was daar in 1983 n verkiesing van nuwe raadslede onder die nuwe wet? -- Dit is die wet van die raadslede?

Ja. -- Ja, daar was.

Watter maand was daar verkiesings gehou in Cradock, (30

kan u onthou? -- As ek reg is dit is in Novembermaand. Ek is nie seker nie.

En voordat hulle verkies was is dit nie so dat daarso is 'n kampanje gevoer en gesê die mense moet nie stem vir die raadslede nie? -- Nee, nie te Cradock nie.

Nou het u kennis gedra dat mnr Mathew Goniwe..

HOF: Is u klaar met die onderwerp?

MNR JACOBS: Ek gaan op die end oor die dingese terugkom, maar..

HOF: Ek wil net 'n praat vrae hieroor vra. Was daar nie - (10 kom ons los die woord kampanje uit - was daar nie mense wat gesê het daar moet nie gestem word in hierdie verkiesing nie? -- Nee.

Het u gaan stem? -- Nee.

Hoekom nie? -- Soos ek alreeds gesê het van 1980 af het ons die mense beskou soos 'n grap.

Nou sê vir my het die mense - u het gedink hulle is nie veel werd nie, dit is sommer 'n grap, maar het hulle vyande gehad, die raadslede? -- Ek sal nie weet nie. Ek was nie daarvan bewus nie, ek sal nie weet nie. (20

Nou kan u dan 'n verklaring gee, as hulle dan nie 'n bekende groep vyande gehad het nie, hoekom word hulle huise aangeval met petrolbomme? -- Dit is vir my baie moeilik om vir u te kan sê want ek sal u sê dit is vir my moeilik in dié sin dat in Cradock baie dinge gebeur het wat 'n mens nie kan verklaar nie. Ons president se huis was ook aangeval. Ek weet nou nie of hulle aangeval is omdat hulle raadslede was of nie.

ASSESSOR: Watter president praat u nou van? -- Ek maak 'n fout. Destyds was die persoon waarnemende voorsitter, maar op die oomblik is daardie persoon nou die president van Cradock. (30

CRADORA of Cradock? -- CRADORA se president, ja.

HOF: Dit is nou meneer? -- Gladwell Makhawula.

Ja, dankie.

K1413

MNR JACOBS: Kan u onthou dat, of het u kennis gedra dat mnr Mathew Goniwe gedien het op die bestuur van UDF Oos-Kaap? -- Ek het dit iewers in April of Meimaand 1985 gehoor dat hy daar was, daar in diens was.

Nie dat hy daar in diens was nie, dat hy op die bestuur was? -- Nee, nou is ek verdwaal met daardie storie wat nou gestel word. Ek weet van 1985 April en Mei. Wat 1983 en (10 1984 betref weet ek nie daarvan nie.

HOF: Wat is die ooreenkoms? Is daar enige ooreenkoms. Is sy naam op die lysie wat op ooreengekom is?

MNR JACOBS: Ek dink sy naam kom voor op van die dokumente wat ons ingehandig het.

HOF: Ja-nee, maar van wanneer af sê daardie dokumente waarop ooreengekom was, is hy op die bestuur?

MNR JACOBS: Ek het nie gekyk nou nie, edele. Ek het dat hy in Maart..ek kan vir die hof dit sê, edele, volgens 'n bewysstuk wat ingehandig is.. (20

HOF: Nee, maar ons het 'n ooreenkoms, mnr Jacobs, wie op die besture was en wie nie op die besture was nie; wat ookal die bewysstukke sê.

MNR JACOBS: Ek sal vra dat hulle gaan kyk. Ek het ongelukkig nie daarna gekyk nie.

HOF: Ja, gaan maar voort.

MNR JACOBS: Weet jy watter amp hy bekleed het daar? -- Watter?

Amp. -- Ja.

Wat was hy? -- Rural organisier.

En wat is 'n "rural organisier"? Wat het sypligte behels? (30

MR BIZOS: M'lord, may we be of assistance in the matter raised by your lordship? It appears that he was elected to this on 3 March 1985.

COURT: 3 March 1985. Thank you.

MR BIZOS: Your lordship will find it in EXHIBIT AA..(hesitates)

ASSESSOR: AS?

MR BIZOS: No, it is not in the admissions, it is actually in the exhibits. AAZ, page 7.

COURT: AAZ.7?

MR BIZOS: AAZ.2, page 7 it looks like.

COURT: Yes, but now is there not an admission as to who was on what body at a certain stage? I thought we have got long lists on that?

MR BIZOS: We have long lists on that but we do not know whether this was - I think that it was the main co-conspirators that we actually dealt with but I am not certain - I cannot remember..

COURT: We did not have everybody?

MR BIZOS: We did not have everybody. I cannot remember if.. if Mr Goniwe was..

COURT: Now what are you saying - the document says he was elected to the REC of Eastern Cape?

MR BIZOS: Of Eastern Cape. It appears in the treasurer's.. no, on elections, on a report, the Regional Executive Committee of the UDF, Eastern Cape. It is headed "Elections" and Mr Mathew Goniwe is..

COURT: Yes, thank you.

MR BIZOS: Yes, it is also apparently AS.4 on page 12, but that I do not think gives a date. Those do not give a date, the admissions do not give a date.

(30)

COURT / ..

COURT: Yes, thank you.

MNR JACOBS: Ek wil net miskien - ek dink mnr Bizos sê AAZ.2. AAZ.6.

MR BIZOS: I do not know if it is document 7 or page 7, the way it has been numbered but it is towards the front and it has AAZ.7. I do not know if it is a page or..

COURT: It is AAZ.6, page 7.

MR BIZOS: Page 7. Thank you.

HOF: Ja, die vraag was weet u wat was die pligte van 'n "rural organiser"? -- Dit het gegaan oor die probleme wat die mense (10 gehad het in daardie omgewings.

MNR JACOBS: Het dit gegaan oor die organisering van die mense rondom die probleme? -- Nee, wat hy gedoen het is hy het na die plekke toe gegaan waar organisasies bestaan het wat lede is of geaffiliëerdes was van die UDF Oos-Kaap. Hy het daar gaan hoor wat die mense se probleme is en het weer kom terugrapporteer by die hoofkwartiere van UDF Oos-Kaap. Dan sal hulle daar miskien bespreek wat die oplossing is na hy die verslag gedoen het en dan sal hy weer moet teruggaan of ander plek toe gaan om ondersoek in te stel. (20

Daardie kwessie van Goniwe weer, ons het op BEWYSSTUK AAS.6 bladsy 15, daar sê dit dat vanaf Maart 1985 daar ene M Mdube en M Goniewe, dit is twee persone wat daar genoem word wat dan lede was; die erkenning was dat hulle geaffiliëer het en op die bestuur gedien het.

HOF: Dankie.

MNR JACOBS: Het u kennis gedra dat mnr Goniwe 'n politieke agtergrond het, dat hy 'n politikus is en 'n man was wat in die politiek betrokke was vroeër? -- Nee, ek weet nie daarvan nie behalwe dat ek kan sê dat almal wat in 'n lokasie grootword (30

weet van politiek.

Weet u dat hy vroeër gevangenisstraf opgelê was vir politieke aktiwiteite? -- Ja, hy het my al gesê dat iewers in die Transkei was hy gestraf gewees en hy het 'n vonnis uitgedien of 'n straf van vier jaar uitgedien omdat hy nie die tuisland aanvaar het nie. Hy het appêl aangeteken wat nooit voorgekom het tot hy sy vonnis uitgedien het nie.

HOF: Was hy 'n Transkeise burger dan? -- Nee, hy is weg van Cradock af om onderwys te gaan gee in Umtata. Dit was in 1969 as ek reg is. (10

Mnr Jacobs, hoeveel tyd het u nog nodig? Ons wil 'n bietjie vroeër verdaag omdat my assessor nog 'n paar dinge het om te gaan doen?

MNR JACOBS: Kan ek hierdie aspek net vinnig afhandel? Ek wil eintlik net die bewysplekke vir die hof gegee het hierso.

HOF: Ja.

MNR JACOBS: Ek wil dit aan u stel dat hy was in Robbeneiland aangehou gewees. -- Nee, dit is nie die waarheid nie. Hy was in Umtata se gevangenis, waar hy aangehou was. Ons het hom daar besoek. (20

Het jy hom daar besoek? Wanneer was dit? -- Ja.

Ek wil u verwys na..

HOF: Wanneer was dit? -- Dit was om en by 1980 net voor hy vrygelaat word. Hy was nie op die eiland, Robbeneiland gewees nie.

MNR JACOBS: In 1980? Sien, ek wil dit aan jou stel, kom ons kyk nou eers na BEWYSSTUK, die een wat nou-nou vir die hof gegee is, AAZ.6; dieselfde dokument op bladsy XIII. Dit is Romeinse nommers, VIII. Daar word die geskiedenis gegee van mnr Mathew Goniwe deur die UDF en daar word gesê: (30

"Because of his relentless commitment to the struggle for democracy, he was in prison in bantustan Transkei in the 1970s. -- Maar hy is gestraf in 1978. Ek het hom besoek in 1980.

En dan in BEWYSSTUK AB.43, dit is 'n COSAS National Newsletter gedateer Junie/Julie 19.. o, gaats, ek het die.. in die tweede kolom daar gee hulle ook 'n geskiedenis en ek lees vir jou AB.43:

"Mr Goniwe, an ex-Robben Island prisoner.."

noem hulle hom hierso in die tweede laaste, noem dit die (10 derde laaste paragraaf in die middel kolom. -- Bladsy?

"Current News Education". Ek sal nou kyk.. -- Ja, ek het dit.

ASSESSOR: AB.43?

MNR JACOBS: AB.43, "Current News Education". Daar word genoem dat hy 'n ex-Robbeneiland gevangene is. -- Waar sê u is dit? Waar vind ons dit?

Die middelkolom..

HOF: Watter bladsy?

MNR JACOBS: Ek het ongelukkig.. -- Daar is nie 'n nommer (20 volgens hierdie een nie.

..nie die bladsynommer op nie.

HOF: Hoe lyk dit?

MNR JACOBS: Die opskrif: "Current News Education". Dan onder die opskrif.. -- Ja, ek het dit. Hoor dit nou van my, Mathew was nooit by Robbeneiland gewees nie.

Sien, ek het nog 'n bewysstuk, ek het net nie die plek op die oomblik gemerk nie, dat mnr Terror Lekota het 'n geskiedenis geskryf oor wat in Cradock gebeur en wat oor Mathew Goniwe in die besonder handel; dit is in BEWYSSTUK AB.15, waarin (30

hy ook sê hy was 'n ex-Robbeneiland gevangene. -- Kyk, laat ek dit vir u beter stel. Die dag van sy ontslag uit die gevangenis uit, ons het hom gaan haal uit Umtata waar hy deur majoor Nceba gewaarsku was in ons teenwoordigheid net voor ons weg is daar, dit is waar hy ontslaan is. Ek praat die waarheid, ek is 'n prediker by die kerk. Hier staan ek om die waarheid te praat.

Ek is jammer op hierdie laaste een - ek het die plek gekry, edele, op bladsy - hierdie dokument 44 het hy nie die plek genoem dat hy op dinges aangehou word nie, maar op die 4de bladsy daarvan..

HOF: Watter dokument is dit nou?

MNR JACOBS: Dit is AB.15, bladsy 4; bo-aan: "Served a four year period under.." en dan "security laws". Ek kon daardie een deel nie..

HOF: Ja, maar u het gesê dit was op Robbeneiland en dit is waar die debat oor gaan.

MNR JACOBS: Daarom het ek verskoning gevra dat ek gesê het ek het dit nou gekry. -- Ja?

Ek dink dan is dit miskien 'n geskikte tyd.

MR BIZOS: May I say something? I want to disclose to your lordship a difficulty that we have picked up either because of the long weekend or because our reserves of witnesses nearby are coming to an end. We had arranged for a witness to be here as soon as this witness finished, what we hoped to be a short witness as a sort of filler tomorrow. We heard at lunch-time that there are problems in relation to that witness and she may not be able to be here, Unless an attorney travels some 270 miles either way to fetch her. Because of the uncertainty as to how long this witness is going to be, I may (30

be constrained to ask your lordship to adjourn tomorrow if we cannot find anyone from the immediate vicinity.

COURT: Is this witness - hoe lank gaan u nog met die getuie besig wees?

MNR JACOBS: Hier is nog 'n hele paar belangrike aspekte wat ek met hierdie getuie moet behandel en dit kan nog 'n hele tydjie neem. Ek kan nie sien voor 11h00 nie...

HOF: U kan nie sien voor 11h00 nie? Then you must look at somebody nearby.

MR BIZOS: If we can we will try, this is what we said at (10 lunch-time but I thought I should disclose to your lordship because it came to my notice, just in case the time can be otherwise usefully used either by your lordship or by your lordship's assessor. If we are pushed to the situation where we do not have..

COURT: Well, do your best but don't drive 370 miles each way.

MR BIZOS: As your lordship pleases. This witness has got an important church conference..

COURT: Where is his church conference? (20

MR BIZOS: Somewhere in the Eastern Cape over the weekend in Port Elizabeth.

COURT: When is his plane?

MR BIZOS: Tomorrow afternoon. He has a flight for 11h00.

COURT: 11h00 tomorrow morning? You will have to cancel it.

MR BIZOS: Well apparently - that is for certain and standby on other flights to Port Elizabeth.

COURT: Well, we will get him away tomorrow.

MR BIZOS: As your lordship pleases.

THE COURT ADJOURNS UNTIL 3 JUNE 1988

(30

DELMAS TREASON TRIAL 1985-1989

PUBLISHER:

Publisher:- Historical Papers, The University of the Witwatersrand

Location:- Johannesburg

©2009

LEGAL NOTICES:

Copyright Notice: All materials on the Historical Papers website are protected by South African copyright law and may not be reproduced, distributed, transmitted, displayed, or otherwise published in any format, without the prior written permission of the copyright owner.

Disclaimer and Terms of Use: Provided that you maintain all copyright and other notices contained therein, you may download material (one machine readable copy and one print copy per page) for your personal and/or educational non-commercial use only.

People using these records relating to the archives of Historical Papers, The Library, University of the Witwatersrand, Johannesburg, are reminded that such records sometimes contain material which is uncorroborated, inaccurate, distorted or untrue. While these digital records are true facsimiles of paper documents and the information contained herein is obtained from sources believed to be accurate and reliable, Historical Papers, University of the Witwatersrand has not independently verified their content. Consequently, the University is not responsible for any errors or omissions and excludes any and all liability for any errors in or omissions from the information on the website or any related information on third party websites accessible from this website.

DOCUMENT DETAILS:

Document ID:- AK2117-I2-39-411

Document Title:- Vol 411 p 23969-24033. Witness: Skweyiya